

Johanna Palo-Parkkinen

VARAISOVANHEMPANA MAAHANMUUTTAJAPERHEESSÄ

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Kevät 2015

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma
Tekijä(t) Johanna Palo-Parkkinen	
Työn nimi Varaisovanhempnana maahanmuuttajaperheessä	
Vaihtoehtoiset ammattipinnot Terveydenhoitotyö	Toimeksiantaja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry
Aika Kevät 2015	Sivumäärä ja liitteet 58 + 7
<p>Varaisovanhemmuus on tunteita herättävää vapaaehtoistoimintaa, joka lisää sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja auttaa kulttuuriperinnön siirtämisessä sukupolvelta toiselle. Varaisovanhempnana toimivat vapaaehtoiset aikuiset, jotka haluavat antaa aikaa ja läsnäoloaan lapsille ja perheille. Varaisovanhemmuus voi olla yksi keino auttaa perheitä ja tukea heidän hyvinvointiaan. Kajaanissa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry:n varaisovanhemmat toimivat maahanmuuttajaperheissä ja heillä on jo vuosien kokemus varaisovanhemmudesta.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ja kuvailla millaista on toimia varaisovanhempnana maahanmuuttajaperheessä. Tavoitteena oli varaisovanhempien kokemusten avulla tuoda esille varaisovanhemmuteen liittyviä haasteita, hyötyjä ja merkityksiä. Opinnäytetyön aineisto kerättiin sovelletulla 635-menetelmällä varaisovanhempien ryhmätapaamisessa. 635-menetelmässä tiedonkeruuseen käytetään kirjoittamista ja osapuolet ovat kirjoittamisen kautta tekemisissä toistensa kanssa. Opinnäytetyö on laadullinen ja sen aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset kertovat, että vapaaehtoisena varaisovanhempnana toiminen antaa paljon varaisovanhemmille ja se tuo heidän elämäänsä lisää sisältöä ja merkitystä. Varaisovanhemmat tarjoavat maahanmuuttajaperheille sekä henkistä tukea että toiminnallista apua ja auttavat siten perheiden yhteiskuntaan sopeutumisessa. Hyötyjen lisäksi varaisovanhemmat toivat kirjoituksissaan esille toimintaan liittyviä haasteita, joita ovat esimerkiksi maahanmuuttajaperheeseen tutustuminen ja perheen aiempien kokemusten ymmärtäminen. Haasteelliseksi koettiin myös varaisovanhemman ja perheen toisistaan poikkeavat kulttuurit ja varaisovanhemman roolin löytäminen. Varaisovanhempien toiminnalla on suuri merkitys alueellisesti ja kolmas sektori toimii varaisovanhempien kautta perheiden hyvinvoinnin edistäjänä. MLL:n Kainuun piiri ry voi opinnäytetyön tulosten avulla kehittää edelleen varaisovanhempi -toimintaa ja tukea entistä paremmin maahanmuuttajaperheiden varaisovanhempia. Kajaanin ammattikorkeakoulun henkilökunta ja opiskelijat voivat hyödyntää opinnäytetyön tuloksia projekteissa ja asiakastapaamisissa, joissa kohteena ovat lapset, isovanhempi-ikäiset ja maahanmuuttajaperheet.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Varaisovanhemmuus, varaisovanhempi, vapaaehtoistyö, maahanmuuttajaperhe, 635-menetelmä
Säilytyspaikka	☒ Verkkokirjasto Theseus ☐ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Health and Sports	Degree Programme Nursing
Author(s) Johanna Palo-Parkkinen	
Title Voluntary Grandparenthood in an Immigrant Family	
Optional Professional Studies Public Health Nursing	Commissioned by The Mannerheim League for Child Welfare
Date Spring 2015	Total Number of Pages and Appendices 58 + 7
<p>Voluntary grandparenthood is valuable charity work where adult volunteers work as grandparents in immigrant families. Volunteer grandparents give their time and presence to immigrant families thus helping and supporting the wellbeing of the families. Voluntary grandparenthood increases interaction between generations, and it can also help passing on the cultural heritage. In Kajaani volunteer grandparents work under the local association of the largest child welfare organization in Finland, the Mannerheim League for Child Welfare. The aim of the Mannerheim League is to widely promote the wellbeing of children and families.</p> <p>The purpose of the thesis was to find out and describe what it was like to work as a volunteer grandparent in an immigrant family. The aim of the thesis was to introduce the challenges, benefits and significance of voluntary grandparenthood through the experiences of volunteer grandparents. The research material for the thesis was collected in group meetings with volunteer grandparents using the 635-method. In the 635-method the information is collected in writing. The research is qualitative, and research material was analyzed with content analysis.</p> <p>The results of the thesis showed that working as a volunteer grandparent in an immigrant family has many benefits for both parties. Working as a volunteer grandparent is worthy and gives substance to the grandparent's life. Volunteer grandparents offer emotional and functional help to immigrant families and help them to integrate in the community more easily. Voluntary grandparenthood has many advantages but it can also be challenging. For example, getting to know the family and learning the role of grandparents and differing cultural backgrounds between grandparents and families have been experienced as challenges. The Kajaani Association of the Mannerheim League for Child Welfare can use the results of this thesis to develop voluntary grandparenthood and find ways to support volunteer grandparents better.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	Voluntary grandparenthood, voluntary work, immigrant family, 635-method
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☐ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 PERHEIDEN HYVINVOINTIA EDISTÄMÄSSÄ	5
2.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry	5
2.2 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry	6
3 VARAISOVANHEMMUUS MAAHANMUUTTAJAPERHEESSÄ	7
3.1 Isovanhemmuus	7
3.2 Varaisovanhemmuus	10
3.3 Maahanmuuttajaperhe	11
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	12
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	13
5.1 Aineiston keruumenetelmä	13
5.2 Kohdejoukko	15
5.3 Ryhmätapaamiseen valmistautuminen	17
5.4 Ryhmätapaamisen toteutus	18
5.5 Aineiston analyysi	21
6 TULOKSET	25
6.1 Varaisovanhempana toimimisen haasteet maahanmuuttajaperheissä	25
6.2 Maahanmuuttajaperheiden hyöty varaisovanhemmuudesta varaisovanhempien näkökulmasta	33
6.3 Varaisovanhemmuuden merkitys varaisovanhemmille	35
7 TULOSTEN TARKASTELUA	37
7.1 Varaisovanhemman rooli perheessä	37
7.2 Varaisovanhemmuuden merkitys	40
8 POHDINTA	44
8.1 Ammatillinen kehittyminen	47
8.2 Luotettavuus ja eettisyys	50
LÄHTEET	53

LITTEET

1 JOHDANTO

Varaisovanhemmuus on tunteita herättävää vapaaehtoistoimintaa, jossa sukupolvet ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja kulttuuriperintöä voidaan siirtää eteenpäin seuraaville sukupolville. Varaisovanhemmuuden avulla voidaan tukea lapsiperheiden hyvinvointia ja perheiden arjessa jaksamista. (Backman 2009, 32.) Varaisovanhemmuus tarkoittaa vapaaehtoisten aikuisten toimimista isovanhempana yhdelle tai useammalle saman perheen lapselle tai koko perheelle (Varaisovanhemmat). Kajaanissa varaisovanhemmat toimivat maahanmuuttajaperheissä ja Mannerheimin lastensuojeluliiton (MLL) Kainuun piiri ry toimii varaisovanhempien tukena järjestämällä vertaistapaamisia ja antamalla henkilökohtaista ohjausta (Karjalainen 2013). Varaisovanhemmuuteen liittyy paljon tunteita, kanssakäymistä ja erilaisten kulttuurien kohtaamista. Jokainen ihmissuhde varaisovanhemman ja lapsen sekä lapsen perheen välillä muotoutuu yksilöllisesti. Varaisovanhemmuus tukee hyvää lapsuutta, lisää sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja edistää kulttuuriperinnön siirtymistä. (Varaisovanhemmat n.d.) Ihmissuhteiden monimuotoisuus, vuorovaikutus ja aito läsnäolo tekevät aiheesta mielenkiintoisen ja siksi olen halunnut opinnäytetyössäni syventyä varaisovanhemmuuteen tarkemmin.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja kuvailla millaista on toimia varaisovanhempana maahanmuuttajaperheessä. Tavoitteena on varaisovanhempien kokemusten avulla tuoda esille varaisovanhemmuuteen liittyviä haasteita, hyötyjä ja merkityksiä. MLL:n Kainuun piiri ry voi tiedon avulla kehittää edelleen varaisovanhempi –toimintaa ja tukea entistä paremmin maahanmuuttajaperheiden varaisovanhempia. Tietoa voidaan hyödyntää tulevaisuudessa mahdollisten uusien varaisovanhempien perehdytyksessä. Kajaanin ammattikorkeakoulun henkilökunta ja opiskelijat voivat hyödyntää työn tuloksia projekteissa ja asiakastapaamisissa, joissa kohteena ovat lapset, ikäihmiset tai maahanmuuttajaperheet.

Selvitän varaisovanhempana toimimista maahanmuuttajaperheessä varaisovanhempien näkökulmasta. Kyseinen näkökulma on luonteva lähestymissuunta, koska toimeksianto opinnäytetyöhön on tullut MLL:n Kainuun piiri ry:stä ja varaisovanhemmat toimivat piirin alaisuudessa. Kainuun piiri ry toivoo opinnäytetyön tuovan esille varaisovanhemmuuden merkitystä ja sitä, millaista varaisovanhempi-toiminta on täällä Kajaanissa (Karjalainen 2013). Jatkossa myös maahanmuuttajaperheiden näkökulma varaisovanhemmuuteen olisi hyvä selvittää, jotta molempien osapuolien mielipide tulisi esille ja varaisovanhemmuudesta saataisiin

kokonaisvaltaisempi kuva. Varaisovanhempien kokemus asiasta on kuitenkin luonnollista selvittää ensin, koska toiminta lähtee liikkeelle heistä.

Opinnäytetyön tekeminen ja varaisovanhempien kokemusten selvittäminen auttavat tekijää ymmärtämään paremmin eri sukupolvien merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykseen ja koko perheen hyvinvointiin. Työ kertoo myös vapaaehtoisen varaisovanhemmuuden hyödyistä ja merkityksestä varaisovanhemmille itselleen. Opinnäytetyön tekeminen kehittää tekijän ammatillista osaamista etenkin terveyden edistämisen osaamisalueella. Tätä osaamista tekijä voi hyödyntää tulevaisuudessa terveydenhoitajan työssä, jossa kohdataan monenlaisia ja monenikäisiä ihmisiä. (Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon 2006, 65.)

Varaisovanhemmuudesta aiemmin tehdyt opinnäytetyöt kertovat, että vapaaehtoisia varaisovanhempia toimii paljon ympäri Suomea ja suurimmalla osalla toiminnan alulle saattajana on toiminut jokin järjestö tai seurakunta. Osa varaisovanhemmista toimii ilman järjestön taustatukea ja he ovat saattaneet sopia suoraan perheiden kanssa, että voivat toimia isovanhempina perheen lapsille. Varaisovanhemmat voivat olla yhteisöllisiä isovanhempia lapsiryhmille esimerkiksi perhekerhossa, päiväkodissa tai koulussa, mutta yhtä hyvin he voivat toimia henkilökohtaisina isovanhempina perheelle tai perheen lapsille. Varaisovanhemmuustoiminnasta voidaan käyttää monia nimityksiä kuten, sosiaalinen isovanhemmuus, yhteisöllinen isovanhemmuus, yhteiskunnallinen isovanhemmuus ja niin edelleen. MLL:n Kainuun piiri ry:n varaisovanhemmat toimivat henkilökohtaisina isovanhempina maahanmuuttajaperheille ja heidän lapsilleen.

Opinnäytetyön aineisto on kerätty soveltaen 635-menetelmää varaisovanhemmille järjestetyssä ryhmätapaamisessa. Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen ja aineisto on käsitelty induktiivisella sisällönanalyysillä, jonka avulla pystytään kuvailemaan hyvin varaisovanhemmuuden moniulotteisuutta (Kankkunen, & Vehviläinen-Julkunen 2013, 165-166).

2 PERHEIDEN HYVINVOINTIA EDISTÄMÄSSÄ

Mannerheimin lastensuojeluliiton pitkäaikainen toiminta perheiden parissa on tehnyt siitä tunnetun järjestön, joka tiedetään kaikkialla Suomessa. MLL:n toiminta on monipuolista vaikuttamista ja toimimista lasten, nuorten ja perheiden parhaaksi. Yksi perheiden tukemisen muodoista on vapaaehtoisuuteen perustuva kylämummi ja vaari-toiminta, jota harjoitetaan monilla paikkakunnalla ympäri Suomea. (Kylämummit ja –vaarit n.d.) Kajaanissa lapsiperheiden hyvinvointia edistetään esimerkiksi varaisovanhempi-toiminnan avulla, jossa vapaaehtoiset aikuiset toimivat maahanmuuttajaperheiden varaisovanhempina. (Ala-Raatikka 2013; Karjalainen 2013.)

2.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry (MLL) on vuonna 1920 perustettu järjestö, jonka tarkoituksena on ollut tukea suomalaisten lasten kehitystä hyväksi kansalaisiksi, turvaamalla jokaiselle kuuluvaa huolenpitoa ja hellyyttä. Perustajajäseniin kuuluivat mm. Marsalkka Mannerheim, Sophie Mannerheim, Arvo Ylppö ja Erik Mandelin. (Historia n.d.) Näiden sanojen saattelemana Mannerheimin lastensuojeluliitto aloitti toimintansa 4.10.1920:

*"Työn määränpäänä olkoon, että jok'ainoa Suomen lapsi äidinkohdusta lähtien ja kautta koko kasvinai-
kansa saa oikeutetun osansa siitä hellyydestä ja huolenpidosta, joka yksinään voi laskea pohjan nuorten
kehitykselle hyväksi ja hyödylliseksi kansalaisiksi". (Historia.)*

Järjestön nimi oli aluksi Kenraali Mannerheimin lastensuojeluliitto, myöhemmin Mannerheim-liitto ja lopulta käyttöön vakiintui Mannerheimin lastensuojeluliitto ja lyhyenne MLL (Alhainen 2010, 7). Edelleen toimintaansa jatkava Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin, poliittisesti ja uskonnollisesti riippumaton, valtakunnallinen kansalaisjärjestö, jonka jäseneksi voi liittyä kuka tahansa. Järjestön tavoitteena on edistää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia olemalla alansa asiantuntija, toteuttamalla vapaaehtoistyötä, kehittämällä arjen tukea ja olemalla yhteiskunnallinen vaikuttaja. (MLL:n suunta 2024.) MLL:n arvoja ovat lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys ja yhdenvertaisuus. Toiminnan periaatteita ovat avoimuus, ilo, kumppanuus, osallisuus ja arjen arvostus (MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia, n.d.)

MLL haluaa rakentaa lapsiystävällistä yhteiskuntaa yhdessä yhteistyökumppaneidensa kanssa. Mannerheimin lastensuojeluliitto on yhteisö, joka muodostuu keskusjärjestöstä, piirijärjestöistä ja paikallisyhdistyksistä, joihin voi halutessaan liittyä jäseneksi. MLL:n piirijärjestöjä on Suomessa 10, ympäri Suomea toimivia paikallisyhdistyksiä on 558 ja MLL:n jäseniä on yhteensä 91 000. (MLL:n suunta 2014.)

2.2 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry on toiminut lasten ja perheiden terveyden ja hyvinvoinnin puolesta vuodesta 1950 saakka. Toiminnan tarkoituksena on edistää kainuulaisten lasten, nuorten ja lapsiperheiden perusturvallisuutta, hyvinvointia ja tervettä kehitystä. Kainuun piiri ry tekee yhteistyötä monien eri tahojen kanssa monin eri tavoin. Kainuun piiri ry voi esimerkiksi osallistua yhteistyökumppanin järjestämiin tapahtumiin, järjestää yhteisiä tapahtumia kumppaneiden kanssa tai yhteistyötaho voi avustaa piirin toimintaa. Yhteiskunnan muutokseen MLL Kainuun piiri haluaa vastata edistämällä vapaaehtoistoimintaa ja ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Esimerkkejä toiminnasta ovat perhekahvilat, vertaisryhmätoiminta, varaisovanhemmuus, lastenhoito, kodinhoitopalvelut, perhetyö, välineiden vuokraus ja erilaiset hankkeet. Kainuussa on 13 MLL:n paikallisyhdistystä, joissa on yhteensä 1800 jäsentä. Paikallisyhdistysten jäseniksi voi liittyä kuka tahansa. (Kainuun piiri n.d.; Yhteistyökumppanit ja tukijat n.d.)

Kainuun piiri ry:n edistää perheiden hyvinvointia esimerkiksi varaisovanhempi -toiminnan avulla. Vapaaehtoiset varaisovanhemmat toimivat isovanhempina maahanmuuttajaperheiden lapsille tai koko perheille. Toiminta on alkanut vuonna 2008 Mama Tree-hankkeen yhteydessä osana maahanmuuttajakotiäitien tukihenkilötoimintaa. Hankkeen tarkoitus oli helpottaa maahanmuuttajakotiäitien sopeutumista yhteiskuntaan ja auttaa luomaan sosiaalisia kontakteja. (Ala-Raatikka 2013; Karjalainen 2013.)

3 VARAISOVANHEMMUUS MAAHANMUUTTAJAPERHEESSÄ

Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat ja määritellään keskeisimmät käsitteet: isovanhemmuus, varaisovanhemmuus ja maahanmuuttajaperhe. Isovanhemmuus liittyy läheisesti varaisovanhemmuuteen, vaikka jälkimmäisestä puuttuu biologinen yhteys lapsen ja isovanhemman väliltä. Koen isovanhemmuuden käsitteen määrittämisen tärkeäksi, koska mielestäni varaisovanhemmuutta voidaan rinnastaa biologiseen isovanhemmuuteen toiminnan samankaltaisuuden vuoksi.

3.1 Isovanhemmuus

Isovanhemmuudesta puhutaan ja kirjoitetaan paljon, mutta siitä ei löydy kirjallisuudesta lyhyttä ja yksiselitteistä määritelmää. Luultavasti isovanhemmuutta pidetään niin itsestään selvänä ja arkipäiväisenä käsitteenä, ettei sen määrittämisestä sanatarkasti koeta tarpeelliseksi. Isovanhemmuutta käsittelevissä teoksissa asiasta puhutaan yleensä jostakin toiminnallisesta näkökulmasta, esimerkiksi miten isovanhemmat tukevat lapsiperheitä, miten isovanhempien rooli eroaa vanhempien roolista tai miten isovanhemmat kokevat itse isovanhemmuutensa.

Esikoisvauvan syntymä suvussa synnyttää uusia ihmissuhteita. Samalla lapsen vanhempien paikka sukupuussa muuttuu ja heidän vanhemmistaan tulee isovanhempia (Tillikka, Suutarla & Kankkonen 2003 - 2006, 4.) Roolin muuttuminen perheessä ei kuitenkaan aina etene kivuttomasti. Lastenpsykiatrian professori Terttu Arajärvi (1995, 45 - 46.) lähestyy Hyvä isovanhemmuus -kirjassaan asiaa käytännönläheisesti ja arkielämän esimerkeillä. Vaikka isovanhemmuus tuottaa paljon iloa, isovanhemmat saattavat huomata lapsenlapsen syntyessä tulleensa vanhemmaksi, kun elämänsä aloittaa jo kolmas sukupolvi. Nuoremmat isoäidit saattavat vierastaa ”mummu” -sanaa ja he saattavat sen vuoksi pyytää kutsumaan itseään etunimellä. Heillä voi myös olla haluttomuutta samaistua edelliseen sukupolveen, koska se tarkoittaisi, että silloin ollaan ”vanhoja”.

Isovanhemmuus sijoittuu ihmisen elämässä yleensä niin kutsuttuun kolmanteen ikään. Ensimmäinen ikä kattaa lapsuuden ja nuoruuden, toinen ikä tarkoittaa ikää, jolloin ollaan aktiivisesti mukana työelämässä. Kolmannella iällä tarkoitetaan eläköitymiseen liittyvä aikaa. Neljännen iän ajatellaan tarkoittavan sairastelua ja hoivan tarvetta ennen elämän päättymistä.

Kolmannessa iässä ihmisen ajatellaan olevan vapaa työstä ja lapsiperheen velvoitteista, mutta kuitenkin taloudellisesti turvattu. Kolmas ikä tarjoaa vielä uuden mahdollisuuden, tavallaan viimeisen alun elämälle. (Söderling 2010, 18.)

Isovanhemmat voivat tarjota läsnäolollaan nykyajan lapsille lelujen ja ärsykkeiden vastapainoksi hyvän ihmissuhteen. Ukkien ja mummujen etuoikeus on se, ettei heidän tarvitse kasvattaa lasta, vaan he voivat olla lapsenlapsen seurassa vapaammin kuin vanhemmat. Vanhempien asettamia sääntöjä ja kasvatuseriaatteita tulee kuitenkin kunnioittaa, siten säilytetään luottamus isovanhemman ja vanhemman välillä. Lapsenlapsen elämässä mukana oleminen ja eläminen ovat isovanhemmille kauneinta ja he saattavat iloita lasten kasvusta ja kehityksestä, jopa enemmän kuin kiireiset vanhemmat. Isovanhemmat voivat olla tärkeä tuki ja turva perheille, joilla suku asuu kaukana ja sosiaaliset verkostot ovat pienet. Etenkin yksinhuoltajille tämä apu on korvaamatonta. Lapsenlapsille on tärkeää, että he ovat tekemisissä vanhempien ihmisten kanssa ja samalla vanhat traditiot siirtyvät eteenpäin sukupolvelta toiselle ja lapsi oppii ymmärtämään kaikenikäisiä ihmisiä. (Arajärvi 1995, 57 - 58, 60 - 61, 70, 79.) Arajärvi (1995, 79) toteaa kirjassaan, että *"Jokainen lapsi tarvitsee rakkautta, hellyyttä ja ystävällisiä, turvallisia rajoja. Jokainen lapsi tarvitsee tunteen siitä, että hänestä on iloa aikuiselle, että hän on tärkeä, että lapsi ja aikuinen viihtyvät yhdessä."* Tässä tehtävässä isovanhemmat voivat olla vanhemmille arvokkaana tukena.

Isovanhemmuus tarkoittaa välittämistä, opastamista ja elämän jakamista lasten kanssa. Toiminta isovanhempien kanssa on usein arkista ja levollista, eikä puitteiden tarvitse olla kalliita. Tärkeiksi koetut hetket muodostuvat yhdessä tehdyistä asioista, kuten leikeistä, mökkeilystä, marjastuksesta, kalastuksesta, saunomisesta, leipomisesta, musiikista, TV:n katselemisesta ja niin edelleen. Mummot ja vaarit opastavat lapsenlapsia näyttämällä mallia, esimerkiksi tekemällä leluja itse tai yhdessä lastenlasten kanssa. Yhdessä tekemiseen liittyy usein myös perinteiden siirtäminen sukupolvelta toiselle ja näkökulmien antaminen elämää varten. (Rotkirch & Fagel 2010, 86, 89, 96.) Laru, Oulasmaa ja Saloheimo (2010, 190) toteavat isovanhemmuuden yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväksi kertoa lapsille elämästä.

Lapsenlapsen suhde isovanhempiin on aina yksilöllinen, eikä lapsenlapsen tarvitse rakastaa jokaista isovanhempaa samalla tavalla. Tärkeää on kuitenkin isovanhempien keskinäinen toistensa hyväksyminen. (Arajärvi 1995, 55.) Rautio (2011) on opinnäytetyössään, Lasten ajatuksia isovanhempien roolista sukupolvien ketjussa, selvittänyt ainekirjoitusten perusteella 10-vuotiaiden lasten kokemuksia isovanhemmista. Lapset kertoivat kirjoituksissaan, että iso-

vanhemmilla on heille aikaa ja he ovat enemmän tapaamisen keskiössä, kuin vanhempien kanssa ollessa. Ajankäyttö ja lapsen keskittyminen ovat siis erilaisia verrattuna vanhempiin. Isovanhempien kanssa tehtyjen asioiden laatu merkitsi lapsille enemmän kuin niiden määrä. Useimmiten lapsille riitti, kun isovanhemman kanssa pystyi viettämään kiireetöntä aikaa, tehdä lapsen toivomia asioita ja keskustella lapselle tärkeistä asioista. Lapset myös kertoivat kuulevansa sellaisia asioita isovanhemmilta, joita eivät muutoin kuulisi. Rautio toteaa opinnäytetyössään, että kiinteä suhde isovanhemman ja lapsenlapsen välillä on tärkeää hyvän vuorovaikutuksen saavuttamiseksi. Hänen mukaansa lapset pohtivat ja ymmärsivät sukupolvien ketjun merkityksen ja sen, että ilman isovanhempia ei olisi heitäkään. (Rautio 2011, 23 - 25.)

Isovanhemmaksi voi tulla muutoinkin kuin biologisen perimän kautta. Sukupolvien ketju voi jatkua myös adoption ansiosta. (Ijäs 2006, 56.) Lapsenlapsettomuudesta kärsivät voivat lisäksi ryhtyä sijaisisovanhemmiksi tuttujen tai esimerkiksi kummilasten lapsille. Tällöin voidaan käyttää nimeä sosiaalinen isovanhemmuus. Väestöliiton Farkkumummoja ja pehmovaareja – kirjaa varten 1940-50 luvuilla syntyneiltä kerätyssä kirjoituksissa enemmän kuin joka kymmenes kertoi toimineensa sosiaalisena isovanhempiana tuttavien perheille, kouluissa tai päiväkodeissa. (Rotkirch & Fagel 2010, 36, 50.) Isovanhemmaksi tuleminen ilman omia lapsia voi herättää monenlaisia tunteita. Isovanhempi voi pohtia osaanko toimia ei-biologiselle lapsenlapsille esimerkkinä ja osaanko kohdella heitä tasavertaisesti ja oikein. Myös hoivaavat tunteet, joita ei ehkä ole saanut aiemmin toteuttaa, saattavat herätä. Isovanhemmuus vieraille lapselle tuo usein lisää merkitystä elämään, mutta toisaalta vastuun kantaminen voi tuntua myös uuvuttavalta. (Laru & Oulasmaa 2010, 110.)

Vanhemmat saavat usein lastenhoitoapua omilta vanhemmiltaan tai muilta sukulaisilta, kertoo Sukupolvien ketju: Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa -niminen tutkimus. Tutkimuksessa 18 - 44-vuotiaista vastaajista 92% kertoi saaneensa apua lastenhoitoon viimeisen vuoden aikana (Haavio-Mannila, Majamaa, Tanskanen, Hämäläinen, Karisto, Rotkirch & Roos 2009, 72). Isovanhemmat osallistuvat usein lapsenlastensa hoitamiseen, koska haluavat viettää aikaa omien lastenlastensa kanssa. Isovanhemmat auttavat lastenhoidossa myös vanhempien vapaa-ajanvieton ja työkiireiden vuoksi. Suurten ikäluokkien elämäntilanne mahdollistaa sen, että he voivat tarjota muille usein käytännön apua ja taloudellista tukea, mutta pärjäävät vielä itse ilman niitä (Haavio-Mannila ym. 2009, 58, 120). Taloudellinen tuki on isovanhempien mukaan vain vähäinen osa isovanhemmuutta ja sitä tärkeämmäksi koetaan nuorelle polvelle annettu aika ja henkinen tuki. (Wilska 2010, 30).

Maissa, joissa kulttuuri on yhteisyyttä korostava, isovanhemmille voi kuulua erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia ja heidät ajatellaan usein perheenjäseniksi. Isovanhempien oikeudet on voitu kirjata myös lakiin. Suomalainen kulttuuri korostaa enemmän yksilöllisyyttä kuin yhteisöllisyyttä. Kulttuurissamme ole juurikaan isovanhemmille ennalta oletettuja tehtäviä ja tämä voi näkyä isovanhempien ja perheen välisissä suhteissa ja siinä, ettei isovanhempia aina laskeeta kuuluvan perheenjäseniksi. Väestöliiton vuonna 2007 tekemän perhebarometrin mukaan 43% suomalaisista katsoo isovanhemman olevan perheenjäsen ja 90% laskee isovanhemmat lähisukulaisiksi. (Rotkirch, Söderling, Fågel 2010, 5, 7.) Tiedon, normien ja tapojen siirtäminen ajatellaan usein isovanhempien tehtäväksi. Isovanhemmilla onkin paljon annettavaa, koska kaikkea ei voi oppia kirjoista ja osa tiedosta siirtyy vain suullisena perimätietona sukupolvilta toiselle. (Kumpula 2010, 77.)

3.2 Varaisovanhemmuus

MLL:ssä toimivat kylämummit ja -vaarit ovat vapaaehtoisia aikuisia, jotka haluavat viettää aikaa lasten kanssa esimerkiksi leikkien, askarrellen ja satuja lukien. He eivät ole mummeja ja vaareja yksittäisille lapsille, vaan käyvät lasten luona päiväkodeissa, perhekahviloissa ja kerhoissa. Kylämummo ja -vaaritoimintaa kutsutaan joskus sosiaalseksi tai yhteisölliseksi isovanhemmuudeksi. Varaisovanhemmasta voidaan käyttää myös nimitystä sijaisovanhempi. Kylämummeilla ja -vaareilla voi olla omia lastenlapsia, jotka voivat asua kaukana tai heillä ei ehkä ole vielä omia lastenlapsia. Sosiaaliset isovanhemmat haluavat kuitenkin tarjota lapsille aikaansa ja läsnäoloaan arjessa. Kylämummit ja -vaarit osallistuvat aina toimintaan oman kiinnostuksen ja omien voimavarojen mukaan. (Kylämummit- ja vaarit. n.d.)

Varaisovanhempi-toiminta on Kainuun piiri ry:n alaista vapaaehtoistyötä, eikä se liity MLL:n valtakunnalliseen kylämummi ja -vaari-toimintaan, vaikka molemmissa on samankaltaisia piirteitä. Kainuun piiri ry:n varaisovanhemmat ovat vapaaehtoisia aikuisia, jotka haluavat auttaa ja viettää aikaa perheiden kanssa. He toimivat kylämummeista- ja vaareista poiketen varaisovanhempiana yksittäisen maahanmuuttajaperheen lapselle, lapsille tai koko perheelle. (Liuski-Ursin 2014c.) Lasten kanssa voidaan tehdä jokaiselle varaisovanhemmalle sopivia asioita, isovanhemman toimintakyvyn, aikataulun ja vapaaehtoistoimintaan sitoutumisen mukaan. Varaisovanhemmat voivat esimerkiksi lukea satuja, ulkoilla, leikkiä ja vain olla yhdessä lasten kanssa. Varaisovanhempi -toiminta edistää sukupolvien välistä vuorovaikutusta

ja auttaa kulttuuriperinnön siirtämisessä eteenpäin. Toiminta myös tukee hyvää lapsuutta ja antaa samalla isovanhempi-ikäisille mahdollisuuden tehdä arvokasta vapaaehtoistyötä. (Varaisovanhemmat.) Varaisovanhemmuuden tarkoitus on tukea koko maahanmuuttajaperhettä, ja edistää sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Varaisovanhemmat antavat toivoa tulevaan ja tarjoavat tukea perheille. Tieto siitä, että voi soittaa jollekin ja pyytää tarvittaessa apua, helpottaa perheen arjessa jaksamista. Varaisovanhemmuus on samankaltaista kuin isovanhemmuus, vain biologinen side puuttuu. (Liuski-Ursin 2014c.) MLL Kainuun piiri ry järjestää varaisovanhemmille vertaistapaamisia joka toinen kuukausi ja työnohjausta annetaan tarvittaessa. (Ala-Raatikka 2013; Karjalainen 2013.) Varaisovanhemmuus voi Ala-Raatikan (2013) mukaan olla osakeino integroida maahanmuuttajia yhteiskuntaan eli kotouttaa uuteen maahan.

3.3 Maahanmuuttajaperhe

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleensä ulkomailta Suomeen muuttanutta kansalaista, jonka tarkoituksena on asua maassa pidempään. Joskus maahanmuuttajalla voidaan tarkoittaa myös Suomessa syntynyttä henkilöä, jonka toinen tai molemmat vanhemmat ovat muuttaneet Suomeen ja vanhemmat ovat alkuperältään muun maan kansalaisia. Tällaista henkilöä voidaan kutsua toisen sukupolven maahanmuuttajaksi. (Miettinen n.d. a.) Suomessa enemmistön ulkomailta tulleista kansalaisista muodostavat Virolaiset ja Venäläiset. Ulkomaalaisten määrää voidaan laskea kansalaisuuden, äidinkielen tai syntymämaan perusteella ja tulos vaihtelee hieman eri jaottelun mukaan. Suomessa oli vuonna 2012 ulkomaalaisia (ulkomaan kansalaisia) noin 195 500, joka on 3,6 prosenttia Suomen väestöstä. Vieraskielisiä oli samana vuonna 4,9% ja ulkomailla syntyneitä 5,2% suomalaista. Ulkomaalaiset ovat keskittyneet Suomen suurimpiin kaupunkeihin ja eniten ulkomaalaisia asuu Helsingissä. Muihin läntisen Euroopan maihin verrattuna Suomessa asuu vähiten ulkomaalaisia. (Miettinen n.d. b.)

Maahanmuuttajaperheellä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä lapsiperhettä, jonka molemmat vanhemmat ovat alun perin jonkun muun maan kansalaisia ja ovat muuttaneet ulkomailta Suomeen. Perheen lapset voivat olla syntyneet ulkomailla tai Suomessa. He voivat olla lapsia, nuoria tai jo täysi-ikäisiä aikuisia. Vuonna 2012 Suomessa oli yli 50 000 vieraskielistä lapsiperhettä, joissa oli ainakin yksi alaikäinen lapsi. (Miettinen n.d. b.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja kuvailla millaista on toimia varaisovanhempana maahanmuuttajaperheessä.

Tavoitteena on varaisovanhempien kokemusten avulla tuoda esille varaisovanhemmukseen liittyviä haasteita, hyötyjä ja merkityksiä. MLL:n Kainuun piiri ry voi tiedon avulla kehittää edelleen varaisovanhempi -toimintaa ja tukea entistä paremmin maahanmuuttajaperheiden varaisovanhempia. Lisäksi MLL:n Kainuun piiri ry voi hyödyntää opinnäytetyön tuloksia mahdollisten uusien varaisovanhempien perehdyttämisessä tulevaisuudessa

Tutkimustehtävät

1. Millaisia ovat varaisovanhempana toimimisen haasteet maahanmuuttajaperheissä?
2. Millä tavalla maahanmuuttajaperheet hyötävät varaisovanhemmudesta varaisovanhempien näkökulmasta?
3. Millainen on varaisovanhemmouden merkitys varaisovanhemmille?

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kohteena olevaa ilmiötä koetetaan tutkia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja tutkimuksen tarkoitus on yleensä löytää tai paljastaa jo olemassa olevia asioita, eikä niinkään todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 161.) Kvalitatiivinen tutkimus sopii aiheeseen hyvin, koska opinnäytetyön tarkoitus on selvittää ja kuvailla maahanmuuttajaperheiden varaisovanhemmuuteen liittyviä hyötyjä, haasteita ja merkityksiä, eli ihmisten henkilökohtaisesti kokemia asioita. Tyypillisiä piirteitä laadulliselle tutkimukselle ovat esimerkiksi: tiedonkeruun lähteinä yleensä ihmiset, aineistoa analysoidaan induktiivisella analyysillä, kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä ja tutkittavat tapaukset ymmärretään ainutlaatuisina. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään aineistonkeruumenetelminä useimmiten haastattelua, kyselyä, havainnointia ja dokumentteihin perustuvaa tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71; Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan arvot muovaavat hänen ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja ymmärrys vaikuttaa aina jollakin tavalla tutkimustulosten tulkintaan (Hirsjärvi ym. 2009, 161).

Opinnäytetyö on kuvaileva tutkimus. Kuvailevan tutkimuksen avulla pyritään esittämään tarkkoja kuvauksia henkilöistä, tapahtumista tai tilanteista ja dokumentoimaan ilmiöistä keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä. (Hirsjärvi ym. 2009, 139.) Keskustelussa MLL:n Kainuun piirin toiminnanjohtajan Seija Karjalaisen kanssa tuli esille toive saada dokumentoitua jotenkin varaisovanhempien vuosia kestänyttä toimintaa Kajaanissa (Karjalainen, S. 3.12.2013).

5.1 Aineiston keruumenetelmä

Tutkimuksessa on usein haasteellista määritellä kerättävän aineiston ja esimerkiksi haastateltavien riittävää määrää. Aineiston koko on kuitenkin määriteltävä sellaiseksi, ettei sen keruuseen kulu liikaa aikaa eikä aineiston keruu tule liian kalliiksi (Hirsjärvi ym. 2009, 179). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoksi voi riittää vain yhden henkilön haastattelu, tai aineisto voi koostua esimerkiksi useista yksittäisistä haastattelukerroista (Hirsjärvi ym. 2009, 181). Tutkittavan ryhmän koko määrittelee osaltaan aineiston määrää. Tutkija voi valita tutkimus-

aiheeseen liittyvän, olemassa olevan ryhmän, jonka kaikkia jäseniä hän haastattelee kerätäkseen aineistoa. (Hirsjärvi ym. 2009, 181-182). Tutkittavaksi kannattaa valita henkilöitä, joilla on kokemusta tutkittavasta asiasta ja jotka tietävät asiasta mahdollisimman paljon. Valinnan tulee sen vuoksi olla harkittua, kyseiseen tutkimusaiheeseen sopivaa ja valinta tulee perustella. (Tuomi ym. 2013, 85-86.) Varaisovanhemmuutta tutkiessa parhaita tutkimuksen kohteita ovat varaisovanhemmat itse, koska heillä on vuosien kokemus toiminnasta. Tiedonantajien määrä ei ole kaikkein olennaisinta kvalitatiivisessa tutkimuksessa, koska aineistosta ei tehdä yleistettäviä päätelmiä vaan tarkoitus on ymmärtää syvemmin tutkimuskohdetta (Hirsjärvi ym. 2009, 182).

Opinnäytetyön aineiston keräämiseen varaisovanhempien ryhmätapaamisessa käytettiin sovellusta 635-menetelmästä. Menetelmää sovellettiin lisäämällä ideointiin mukaan kolme valmiiksi laadittua kysymystä. 635 -menetelmässä kuusi osanottajaa on yhtä aikaa paikalla ja he istuvat saman pöydän ääressä. Menetelmän toteuttamisen tarvitaan vetäjä, joka huolehtii alkuvaiheesta, tarvittavista välineistä ja avaa istunnon. Osanottajat saavat kolme paperia ja vetäjä antaa heille joko yhteisen aiheen /tehtävän tai jokaiselle osanottajalle oman aiheen /tehtävän. Tehtävät kirjoitetaan papereiden yläreunaan selkeällä käsialalla. Seuraavaksi jäsenet kirjoittavat jokaiseen paperiin yhden idean tehtävän ratkaisemiseksi. Sovitun ajan jälkeen vetäjä pyytää vaihtamaan papereita esimerkiksi myötöpäivään siirtäen. Vaihdetun papereiden edelliset kirjoitukset luetaan ja kehitellään niihin uusia ideoita. Papereiden vaihtoja tehdään yhteensä viisi. Aikaa ideointiin on ensimmäisellä kerralla viisi minuuttia ja aikaa pidennetään minuutin verran jokaisen vaihdon yhteydessä. Pitenevä aika varmistaa sen, että edellisten ideoiden lukemiseen ja uusien ideoiden kehittelyyn jää riittävästi aikaa. Viimeiseen ideointikertaan jää aikaa kymmenen minuuttia. Menetelmän vetäjän tulee taata osallistujille työrauha ilman keskeytyksiä ja lukemiseen, ajattelemiseen ja pohtimiseen pitää varata riittävästi aikaa. (Eloranta 1986, 17, 19).

Menetelmä kuuluu nominaalitekniikoihin ja nimi tulee toteuttamistavasta, jossa kuusi (6) osanottajaa kirjoittaa kolmelle (3) paperille ideat ja papereita vaihdetaan viisi (5) kertaa osanottajien kesken. (Eloranta 1986, 16.) Sana nominaali tarkoittaa, että osanottajat työskentelevät ryhmässä, mutta käsittelevät kulloistakin ongelmaa itsenäisesti. Menetelmän tarkoitus on tuottaa ideoita kirjallisesti, joten ideoinnin aikana osanottajat eivät kommunikoi suullisesti toistensa kanssa. Menetelmään kuuluu sekä yksilöllistä työskentelyä että kirjallista vuorovaikutusta toisten osanottajien kanssa. 635-menetelmästä voidaan käyttää myös nimitystä pyö-

reän pöydän istunto. (Eloranta 1986, 4, 17.) Käytän työssäni varaisovanhempien ryhmätapaamisesta nimeä ryhmätapaaminen tai 635-istunto.

Opinnäytetyössä 635-menetelmää täytyi soveltaa, jotta varaisovanhempien ideoimien haasteiden lisäksi saatiin esille myös varaisovanhemmuuden hyötyjä ja merkityksiä. 635-istunnossa kiersi siksi tyhjiä ideointipapereiden lisäksi kolme valmiiksi laadittua kysymystä. Varaisovanhemmat vastasivat kysymyksiin istunnon aikana. Sovellettua 635 -menetelmää voi mielestäni rinnastaa ryhmähaastatteluun, sillä poikkeuksella, että vuorovaikutus osanottajien välillä tapahtuu 635-menetelmässä vain kirjallisesti. Ryhmähaastatteluiden etu on, että sen avulla saadaan nopeasti tietoa usealta ihmiseltä, mutta yksi haasteista on saada kaikki haastateltavat samaan aikaan paikalle (Hirsjärvi ym. 2000, 63).

Ryhmässä toteutettavan 635-menetelmän avulla saadaan lyhyessä ajassa paljon ideoita ja ratkaisuehdotuksia kysymyksiin tai ongelmiin. Etuna osallistujille on se, että kaikki saavat osallistua ideointiin yhtä paljon, eikä kovaäänisin osallistuja vie kaikkea huomiota. 635 -istunnon etuna voidaan pitää sosiaalista vauhditusta, jossa muiden ryhmän jäsenten työskentelyn näkeminen antaa vauhtia toisten ideointiin. Kilpailuasetelmaa tulee menetelmässä kuitenkin välttää, jotta jokainen saa tehdä ideointia rauhassa omassa tahdissaan. 635-istunnon hyviin puoliin voidaan laskea selkeä ja etukäteen suunniteltu aikataulu, joka ei voi venyä esimerkiksi ideoiden runsauden vuoksi 635-menetelmän haasteena on saada kaikki kuusi ihmistä samaan aikaan paikalle. Lisäksi tutkijan on huomioitavaa, että jollekin henkilölle kirjallinen ilmaisu voi olla haastavaa ja hän voi jättää sen vuoksi jotain kirjoittamatta. (Eloranta 1986, 19, 21). Huomioin tämän kertomalla varaisovanhemmille jo 635-istuntoon kutsumisvaiheessa millaisella menetelmällä aineisto kerätään.

5.2 Kohdejoukko

Varaisovanhempi -toiminta on saanut alkunsa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry:n MamaTree, eli maahanmuuttaja kotiäitinä -hankkeesta vuonna 2008. Mama Tree -hanke toteutettiin Raha-automaattiyhdistyksen tuella vuosina 2007 - 2009 ja sen tarkoitus oli kartoittaa raskaana olevien maahanmuuttajaäitien ja maahanmuuttajakotiäitien tuen tarvetta kotouttamisvaiheessa ja tukea heitä uudessa asuinympäristössä. Hankkeessa maahanmuuttajaäitejä autettiin sosiaalisten suhteiden luomisessa, kerrottiin suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta sekä ehkäistiin siten syrjäytymistä ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä. Va-

raisovanhempä -toiminta alkoi keväällä 2008 ja se oli osa MamaTree -hankkeen tukihenkilötoimintaa. Kaikille avoimessa tilaisuudessa saatettiin yhteen maahanmuuttajaperheitä ja vapaaehtoisia varaisovanhempia heidän tukihenkilöiksi. Varaisovanhempä -toiminta jatkui MamaTree -hankkeen loputtua, aluksi MLL:n Kajaanin paikallisyhdistyksen alaisena ja myöhemmin MLL:n Kainuun piirin ry:n toimintana. MLL:n Kainuun piiri ry siirtyi toiminnasta vastaavaksi, koska huomattiin, että varaisovanhemmat tarvitsevat ammatillista ohjausta toimintansa tueksi. (Liuski-Ursin 2014b.) MLL:n Kainuun piiri järjestää varaisovanhemmille vertais-tapaamisia kahden kuukauden välein ja antaa tarvittaessa ohjausta ja tukea myös yksilöllisesti. Varaisovanhemmat ovat kiinnostuneita eri kulttuureista ja haluavat antaa aikaansa ja apuansa perheille. (Ala-Raatikka 2013; Karjalainen 2013.)

Liuski-Ursinin (2014a) mukaan syksyllä 2014 toiminnassa on mukana 15 varaisovanhempänä olevaa henkilöä, joista osa toimii varaisovanhempänä yhdessä toisen henkilön kanssa. Varaisovanhemmat ovat sekä naisia että miehiä ja osalla heistä on omia lapsenlapsia. Varaisovanhemmat ovat iältään n. 60 - 70 vuotiaita ja suurin osa heistä on eläkkeellä. (Liuski-Ursin 2014a.) Varaisovanhemmuus -toiminnassa on mukana yhdeksän maahanmuuttajaperhettä, joissa kaikissa on lapsia. Osa perheistä on pariskuntia ja joissakin perheissä äiti toimii yksinhuoltajana. Lasten lukumäärä perheissä vaihtelee 1-7 ja perheiden nuorimmat lapset ovat 2-3 vuotiaita ja vanhimmat ovat jo aikuisia. Varaisovanhemmat toimivat varaisovanhempina joko perheen lapsille tai koko perheelle. Suurin osa perheistä on tullut suomeen Afrikasta. (Liuski-Ursin 2014a.)

Varaisovanhempien ryhmätapaamisissa kerättyjen taustatietojen perusteella varaisovanhemmat tapaavat maahanmuuttajaperheitä 1-4 kertaa kuussa ja yleensä tapaamispaikkana on varaisovanhemman tai perheen koti. Joskus tapaamisia järjestetään muualla esimerkiksi lasten-tapahtumissa, kahvilassa, pizzariassa, mökillä ja kaupassa. Tapaamiset ovat kestoltaan 1-6 tuntia kerrallaan. Osalla varaisovanhemmista tapaamisissa ovat aina mukana perheen vanhemmat ja osalla perheen vanhemmat osallistuvat tapaamisiin silloin tällöin.

5.3 Ryhmätapaamiseen valmistautuminen

Luontevin paikka järjestää varaisovanhempien ryhmätapaaminen oli kutsua heidät koolle MLL Kainuun piiri ry:n toimistolle. Kysyin asiaa Kainuun piiri ry:n toiminnanjohtaja Seija Karjalaiselta hyvissä ajoin syksyllä ja hän lupasi, että toimiston tilat ovat käytettävissä kokoontumiseen (Karjalainen, S. 15.9.2014). Tila on rauhallinen paikka tapaamiselle, koska piiritoimisto sijaitsee katutasoa reilusti ylempänä, eikä ikkunoista näy kaupungin liikenne ja kadulla kävelevät ihmiset. Ilta-aikaan tilavan piiritoimiston tiloissa on myös hiljaista. Haastattelutilanteen tulisi olla mahdollisimman rauhallinen ja muiden virikkeiden määrän vähäinen, jotta haastatteluun on helppo keskittyä (Eskola & Vastamäki 2001, 27). MLL:n toimisto on varaisovanhemmille tuttu ympäristö ennestään, koska he tapaavat toisiaan säännöllisesti vertaistapaamisissa samoissa tiloissa. Tuttu ympäristö voi vapauttaa ilmapiiriä ja vaikuttaa positiivisesti haastattelujen tekemiseen. Toimistolla on iso pöytä, jonka ääreen on hyvä kokoon tulla 635 -istuntoa varten.

Olin mukana varaisovanhempien vertaistapaamisessa MLL:n Kainuun piirin tiloissa lokakuussa 2014. Kerroin tapaamisessa paikalla olleille varaisovanhemmille opinnäytetyöni tarkoituksesta ja tavoitteesta ja kysyin alustavasti varaisovanhempia mukaan opinnäytetyöni tutkimushenkilöiksi. Jaoin esittelyn jälkeen varaisovanhemmille tiedotteen (LIITE 3), jossa oli tietoa opinnäytetyöstä ja osallistumiseen liittyvistä asioista. Kerroin että 635-menetelmällä tapahtuva ryhmätapaaminen järjestettäisiin joulukuussa. Varaisovanhemmat vaikuttivat kiinnostuneilta opinnäytetyöstä ja neljä varaisovanhempaa suostui tulemaan mukaan ryhmätapaamiseen. Lisäksi otin myöhemmin soittamalla yhteyttä kahteen varaisovanhempaan, joiden yhteystiedot sain Kainuun piiri ry:ltä. Kyseiset varaisovanhemmat olivat olleet aktiivisesti mukana toiminnassa ja vertaistapaamisissa.

Järjestin 635-istunnosta harjoitusistunnon marraskuun lopulla, jotta pystyin kokeilemaan 635-menetelmää käytännössä ja näkemään millaisiin asioihin kannattaa varsinaisessa istunnon järjestämisessä kiinnittää huomiota. Kutsuin harjoitusistuntoa varten koolle kuusi erikäistä henkilöä lähipiiristäni ja järjestin istunnon heille kaikille entuudestaan tutussa paikassa. Harjoitteluihminen sujui suunnitelmien mukaan. Istunnon aiheeksi valitsin stressaavat asiat elämässä. Osallistujat miettivät ensin millaisia stressaavia asioita heidän elämässä on ja kehittivät sitten stressaaviin tekijöihin ratkaisuehdotuksia tapaamisen aikana. Valitsin harjoitusistuntoon tarkoituksella opinnäytetyöstä poikkeavan ja mahdollisimman monille sopivan ai-

heen, koska osallistujissa oli sekä nuoria että lähempänä eläkeikää olevia. Osallistujat keskittyivät työskentelyyn hyvin istunnon aikana ja työrauha säilyi pieniä naurahduksia lukuun ottamatta. Aikaa tarvittiin kierroksilla paljon vähemmän kuin siihen oli varattu aikaa. Useimmat kierrokset kestivät vain noin viisi minuuttia. Osallistujat olivat oma-aloitteisia ja osoittivat minulle olevansa valmiita kääntämällä paperit nurin päin ja laskemalla kynän kädestään. Tämä helpotti minun työtä, sillä tämän avulla näin milloin ratkaisuehdotukset oli kirjoitettu ja milloin olisi aika vaihtaa papereita.

Harjoitusistunnon jälkeen kävimme yhdessä läpi istunnon aikana mieleen tulleet asiat. Sain osallistujilta rakentavaa palautetta istunnosta ja samalla syntyi joitakin kehitysideoita varsinaista istuntoa varten. Esimerkiksi yhdellä kertaa annettu tehtävänanto, jossa ohjeistetaan sekä haasteiden että ratkaisuehdotuksien miettiminen, koettiin sekavaksi. Tehtävänanto myös aiheutti paljon kysymyksiä ennen kuin päästiin ideoimisessa alkuun. Tämän vuoksi päätin varsinaisessa istunnossa antaa tehtävänannon kahdessa osassa. Toinen hämmennystä aiheuttava asia oli se mihin haasteet kirjoitetaan ja montako haastetta mihinkin paperiin kirjoitetaan. Haasteen paikkaa selventämään ehdotettiin, että paperille merkittäisiin kohta mihin haaste tulee kirjoittaa. Mietinnän jälkeen päätin kuitenkin pitäytyä tyhjissä vastauspapereissa, kuten 635-tekniikkaan alun perin kuuluu. Ajattelin että kiinnitän varsinaisessa istunnossa enemmän huomiota selkeään sanalliseen tehtävänantoon ja havainnollistamiseen näyttämällä tarkemmin mihin kohtaan milloinkin kirjoitetaan. Yleisesti ottaen osallistujat pitivät menetelmästä ja se koettiin mukavaksi tavaksi kerätä tietoa. Hiljaa oleminen oli joidenkin osallistujien kertoman mukaan vaikeaa, koska aiheista olisi tehnyt mieli keskustella vieressä istujan kanssa. Tämän vuoksi istunnon jälkeen pidettävä vapaamuotoinen keskustelu on tarpeen, koska silloin saa kertoa muille kirjoittamisen aikana heränneet ajatukset.

5.4 Ryhmätapaamisen toteutus

Kutsuin varaisovanhemmat henkilökohtaisesti joulukuussa pidettävään ryhmätapaamiseen eli 635-istuntoon, soittamalla heille kuukautta ennen tapaamista. Kerroin heille toistamiseen opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteesta ja siitä että opinnäytetyön tuloksia tullaan käyttämään MLL Kainuun piiri ry:n varaisovanhempi-toiminnan kehittämiseen. Varmistin samalla puhelimesta haluavatko he edelleen olla mukana opinnäytetyössä ja kaikki antoivat myöntävän vastauksen. Valmistauduin huolellisesti varsinaiseen 635-istuntoon, miettimällä istun-

non rakennetta, toteutusta, tehtävänantoa ja tarjoiluja. Päivää ennen istuntoa yksi varaisovanhemmista ilmoitti, ettei pääse tulemaan tapaamiseen. Ajattelin, ettei yhden puuttuminen joukosta haittaa, mutta istuntopäivänä toinenkin varaisovanhempi ilmoitti estyneensä tulemaan paikalle. Pohdimme Kainuun piiri ry:n perhetoiminnan johtaja Sari Liuski-Ursinin kanssa, miten menetellään, kun kaksi on perunut osallistumisensa. Tulimme keskustelussa siihen tulokseen, että istunto kannattaa pitää, vaikka paikalla on vain neljä varaisovanhempaa. Kuuden ihmisen saaminen paikalle samaan aikaan on aina haasteellista erilaisten aikataulujen vuoksi. Lisäksi uuden istunnon järjestelyihin ja uuden ajankohdan sopimiseen varaisovanhempien kanssa menisi kuitenkin aikaa ja lähestyvä joulu venyttäisi tapaamista tammikuulle. Päätimme, että istunto pidetään sovittuna ajankohtana ja istunnon jälkeen tarkastelen onko aineisto riittävä opinnäytetyöhön.

635-istunto sujui mukavassa ja rennossa ilmapiirissä tiistaina 9.12.2014 MLL:n Kainuun piiri ry:n toimistolla. Koetin luoda toimistolle kotoisaa ja lämpöistä ilmapiiriä laittamalla tunnelma- ja talvivaloja päälle ja sytyttämällä kynttilöitä palamaan. Varaisovanhemmat saapuivat paikalle hyvissä ajoin ja aloitimme istunnon ajallaan, klo 17.00. Istuuduimme ison pöydän päätyyn niin, että näimme toisemme hyvin. Kertasin varaisovanhemmille istunnon aluksi vielä kertaalleen opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteen ja että osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Kuvailin heille myös miten MLL hyötyy kyseisen työn tuloksista.

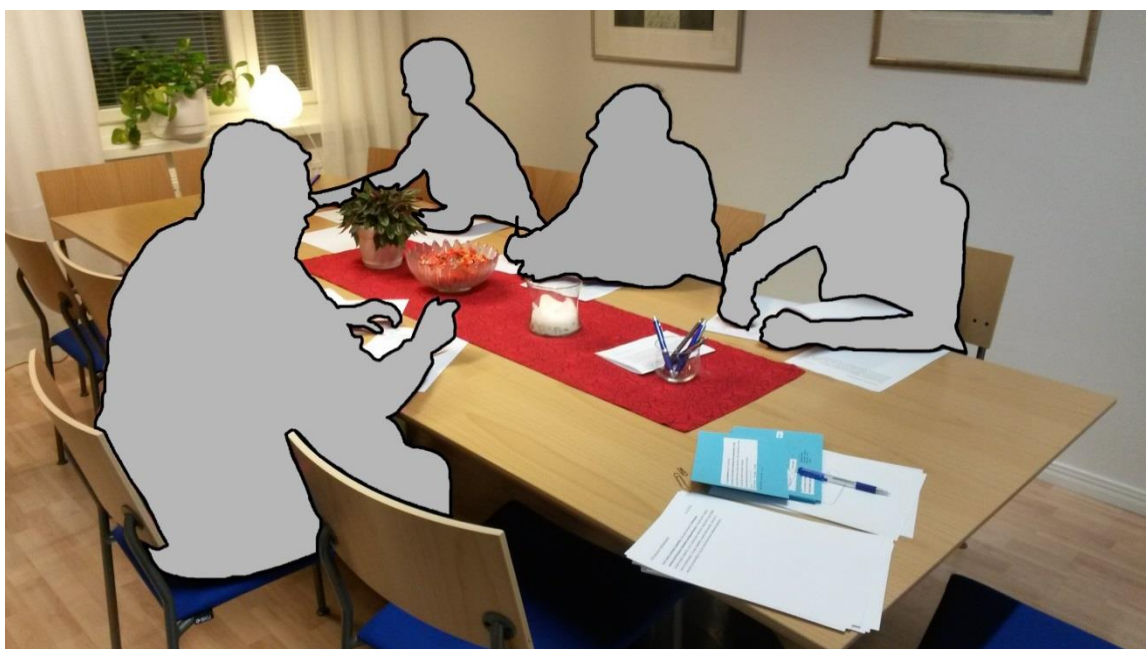
Ensimmäisenä tehtävänä varaisovanhemmat lukivat ja allekirjoittivat suostumusasiakirjan (LIITE 2), johon vahvistivat allekirjoituksellaan vapaaehtoisen osallistumisensa opinnäytetyöhön. Suostumusasiakirjan jälkeen annoin heille täytettäväksi taustatiedot -kaavakkeen (LIITE 3). Taustatiedoissa kysyttiin tietoja varaisovanhemmista, maahanmuuttajaperheistä ja heidän yhteisistä tapaamisistaan. Taustatiedoilla kerättyjä tietoja käytettiin kuvaamaan opinnäytetyön kohdejoukkoja ja heidän tapaamisia yhdessä perheiden kanssa. Kysymykset olivat lyhyitä ja pääosin suljettuja kysymyksiä, joihin pystyi vastaamaan ympyröimällä oikea vaihtoehto tai kirjoittamalla vastaukseksi lukunumeron. Ohjeistin samalla varaisovanhempia miettimään itselle joku lyhyt nimimerkki, jota he tulisivat käyttämään istunnossa kirjoittamisen yhteydessä. Nimimerkki kirjoitettiin ylös taustatietokaavakkeen viimeiseen kohtaan. Sillä aikaa, kun varaisovanhemmat kirjoittivat taustatietoja paperille, otin heille kopiot suostumusasiakirjoista. Taustatietolomakkeen täyttämisen jälkeen kerroin varaisovanhemmille 635-menetelmästä, istunnon toteuttamisesta ja aikataulusta. Pyysin että istunnon aikana ei puhutaisi, vaan annettaisiin hiljaisuudella rauha keskittymiseen ja kirjoittamiseen.

Tehtävänannon ensimmäisessä osassa (LIITE 5) varaisovanhemmat miettivät kolme erilaista haastetta, joita ovat kohdanneet maahanmuuttajaperheiden varaisovanhempana toimiessa. He kirjoittivat jokaisen kolmesta haasteesta otsikoksi omalle tyhjälle paperille, jotka jaoin tehtävänannon yhteydessä. Suullisen ohjeistuksen lisäksi annoin tehtävän kirjallisena, jotta siihen voisi palata miettimisen aikana häiritsemättä muiden työskentelyä. Yhden varaisovanhemman ideointi poikkesi muista, sillä haasteiden sijaan hän vastasi kolmeen valmiiksi kirjoitettuun kysymykseen liittyen varaisovanhemmuuden hyötyihin ja merkitykseen (LIITE 6). Kysymykset muotoiltiin vastaamaan opinnäytetyön tutkimustehtäviä yhdessä Liuski-Ursinin kanssa. Ensimmäisessä kysymyksessä varaisovanhempi sai kertoa miten maahanmuuttajaperheet hänen mielestään hyötyvät varaisovanhemmuudesta. Toisessa kysyttiin mitä varaisovanhempana toimimisesta saa itselleen. Kolmannessa paperissa varaisovanhempaa pyydettiin kertomaan varaisovanhemmuuden parhaista hetkistä. Kysymyksiin vastaamiseen oli aikaa tehtävänannon ensimmäisen ja toisen osan ajan, kunnes papereita vaihdettiin yhdessä muiden varaisovanhempien kanssa. Tehtävänannon ensimmäiseen osaan, eli haasteiden miettimiseen oli varattu viisi minuuttia, mutta varaisovanhemmat tarvitsivat siihen hieman enemmän aikaa.

Tehtävänannon toisessa osassa varaisovanhemmat miettivät ehdotuksia, miten aiemmin kirjoitetut haasteet voitaisiin ratkaista tai saada niitä pienemmiksi. He ideoivat ja kirjoittivat jokaiseen haasteen alle vähintään yhden ratkaisuehdotuksen. Ideointiaikaa pidennettiin minuutilla, koska kirjoittaminen oli kuuden minuutin kuluttua vielä kesken. Ideoinnin loputtua paperit annettiin vasemmalla puolella istuvalla henkilölle, joka jatkoi ratkaisuehdotusten ideointia. Samalla myös kysymyspaperit siirtyivät seuraavan varaisovanhemman vastattavaksi. Näin jatkettiin vaihtoja, kunnes kaikki varaisovanhemmat olivat kirjoittaneet jokaiseen paperiin.

Ratkaisuehdotusten miettimisen jälkeen tehtiin vielä yksi vaihto, jotta varaisovanhemmat saivat luettavaksi istunnon alussa itsellä olleet paperit. Sillä aikaa, kun varaisovanhemmat silmäilivät kirjoituksia, laitoin kahvipöydän valmiiksi. Kahvin ja teen lomassa juteltiin kirjoittamisen aikana heränneistä ajatuksista ja pyysin samalla palautetta istunnosta. Tekniikasta ja sen erilaisuudesta pidettiin ja tekniikka koettiin mukavana tapana kerätä aineistoa. Tosin suuren tekstmäärän kirjoittaminen yhtäkkiä tuntui varaisovanhemmista hieman vaivalloiselta, kun kirjoittamista ei kuulemma tule enää tehtyä, niin kuin kouluaikana. Kirjoittamiseen annettua aikarajaa ei koettu hankalaksi varsinkaan, kun aikaa sai lisää tarvittaessa.

Alkuperäisessä 635-tekniikassa ideointiin annettu aika on ennalta määrätty, mutta kierroksien ajat olivat liian lyhyitä varaisovanhemmille. Ratkaisuehdotusten miettiminen ja kirjoittaminen paperille vaativat heillä enemmän aikaa, enkä halunnut että jotakin jää ajan puutteen vuoksi kirjaamatta. Tarvittaessa annoin varaisovanhemmille lisää aikaa ideointiin. Viimeisellä kierroksella en ottanut enää ollenkaan kellosta aikaa, vaan lopetimme istunnon, kun kaikki olivat valmiita. Pääosin istunnon aikana oli hiljaista, mutta välillä jotakin asiaa saatettiin kommentoida ääneen ja vaihtaa samalla muutama sana vierustoverin kanssa. Nämä lyhyet keskeytykset eivät kuitenkaan vaikuttaneet häiritsevän muiden keskittymistä. Kokonaisuudessaan tapaamiseen meni noin puolitoista tuntia. Alapuolella on istunnon aikana otettu kuva varaisovanhemmista. Kuvaa on muokattu, jotta henkilöitä ei voi tunnistaa.

Kuva 1. Varaisovanhempien ryhmätapaaminen eli 635-istunto MLL Kainuun piiri ry:n toimistolla

5.5 Aineiston analyysi

Aineiston analysointi on laadullisessa tutkimuksessa yleensä induktiivista eli aineistolähtöistä. Siinä aineiston jäsentelylle ei määritellä etukäteen muuttujia, vaan merkitykselliset teemat nousevat esille itse aineistosta. (Kiviniemi 2001, 68.) Käsitteelin sovelletulla 635-menetelmällä kerättyä aineistoa sisällönanalyysillä, joka on kvalitatiivisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä. Lähestymistapa on induktiivinen eli aineistosta esille tulevat asiat ohjaavat analyysin

etenemistä. Sisällönanalyysin avulla tiivistetään ja kuvataan aineistoa, lisäksi voidaan tuoda esille tutkittavien asioiden välisiä suhteita. (Kankkunen ym. 2013, 165 - 166.)

Aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko on tärkeä osa tutkimusta, jota kohti on suunnattu jo tutkimuksen alusta alkaen. Analyysivaiheessa tutkijalle selviää millaisia vastauksia hän tutkimustehtäviin saa ja joskus myös tutkimustehtävien oikea muoto täsmentyy analyysin myötä (Hirsjärvi ym. 2009, 221). Näin tapahtui myös tässä työssä, sillä opinnäytetyön aineistosta esille nousseet asiat muoivasivat tutkimustehtäviä nykyiseen muotoonsa. Tutkimustehtävien sisältö ei juuri muuttunut, mutta ne tarkentuivat.

Litterointi on yleensä ensimmäinen työvaihe aineiston analyysissä. Litterointi tarkoittaa haastatteluissa kerätyn aineiston, esimerkiksi nauhoitteiden, kirjoittamista tekstiksi. Kirjoittaminen voidaan tehdä sanasta sanaan tai valikoiden tekstistä osioita jonkin tietyn teeman perusteella. (Kankkunen ym. 2013, 163 - 164.) Työssäni litterointi tarkoitti käsinkirjoitetun tekstin kirjoittamista tietokoneelle lukemisen ja käsittelemisen helpottamiseksi. Ennen litterointia tutustuin 635-istunnon käsinkirjoitettuun tekstiaineistoon lukemalla sitä läpi. Kaikkien kirjoittajien käsialat olivat erilaisia, joten lukemiseen ja sanojen erottamiseen täytyi totutella. Useaan otteeseen lukemalla tekstiaineisto tuli tutuksi ja epäselvästi kirjoitettujen sanojen merkitys selkiytyi. Joidenkin sanojen kohdalla merkitys täytyi päätellä asiayhteydestä. Lisäksi vertasin sanojen kirjaimia muihin saman ihmisen kirjoittamiin kirjoituksiin. Huolellisen lukemisen jälkeen litteroin aineiston kirjoittamalla sen sanasta sanaan tekstinkäsittelyohjelmalla. Litteroinnissa numeroin haasteet ja kirjoitin ratkaisuehdotukset haasteiden alapuolelle. Kirjoittajien nimimerkit näkyivät aineistossa tekstien yhteydessä isona kirjaimena. Nimimerkkien mukana kuljettaminen analysoinnissa antaa mahdollisuuden pohtia ja verrata kirjoitettuja asioita varaisovanhempien taustatietoihin. Litteroitu tekstiaineisto oli hieman yli kuusi sivua pitkä.

Tutkijan tulee nähdä aineistosta tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja hänen tulisi ymmärtää aineistoa tutkittavan näkökulmasta. Sen vuoksi litteroitua aineistoa tulee lukea useaan kertaan. (Laine 2001, 38.) Luin litteroidun ja tulostetun tekstiaineiston moneen otteeseen läpi koettaen samalla muodostaa kuvaa varaisovanhempiana toimimisesta maahanmuuttajaperheessä. Sisällönanalyysia tehdessä on tärkeää pitää mielessä tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteen ja tutkimustehtävien antama suunta tutkimukselle. Muuten tutkija voi harhaantua, jos aineistosta nousee esille muitakin mielenkiintoisia asioita. (Tuomi ym. 2013, 92.) Estääkseni harhautumista asiasta, pidin tulostetut tutkimustehtävät vierellä koko analyysin tekemisen

ajan. Tutkimustehtävät voivat myös tutkimuksen kuluessa muuttua ja täsmentyä, kun tutkijan esiymmärrys samalla kasvaa ja laajenee. Induktiivisuus tutkimuksessa tarkoittaa juuri edellä mainittua, että perehtyessään aineistoon tutkija ymmärtää paremmin mitkä asiat ovat aineiston kannalta kaikkein merkityksellisimpiä. (Moilanen & Rähä 2001, 50 - 51.)

Aineiston analyysissa tutkijan on ensimmäisenä määriteltävä aineistosta etsittävä analyysiyksikkö. Yleisimpiä analyysiyksiköitä ovat sana, sanayhdistelmä, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. (Latvala ym. 2003, 25.) Induktiivisessa eli aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa luokittelussa käytetyt analyysiyksiköt eivät ole ennalta sovittuja, vaan työn tarkoitus ja tutkimustehtävät määrittelevät analyysiyksiköiden luonteen. Aineistosta etsityt analyysiyksiköt, eli ilmaisut voidaan alleviivata tekstistä ja kerätä ne yhteen erilliselle paperille. (Tuomi ym. 2013, 95.) Korostin ilmaisia tekstiaineistosta huomiovärisellä ylivivaustussilla, jotta ne erottuisivat paremmin muusta aineistosta. Opinnäytetyössä analyysiyksiköiksi muodostuivat ilmaisut, jotka ovat yleensä useamman sanan muodostamia asiakokonaisuuksia ja joskus myös kokonaislauseita. Kirjoitin alkuperäiset ilmaisut listaksi tekstinkäsittelyohjelmalla ja annoin jokaiselle ilmaisulle numeron sen perusteella missä järjestyksessä ne esiintyivät tekstissä. Iso kirjain ilmaisujen perässä kertoo kirjoittajan nimimerkin.

Ilmaisujen etsimisen jälkeen on vuorossa pelkistäminen. Ilmaisut pelkistetään yksinkertaisemmiksi ja lyhemmiksi, jos mahdollista. Pelkistämässä aineistolle esitetään kysymyksiä, jotka noudattavat tutkimustehtäviä. Vastauksiksi saadut pelkistetyt ilmaisut kirjoitetaan mahdollisimman samaa tarkoittavaksi kuin aineistossa. (Latvala ym. 2003, 28.) Pysin pelkistämään alkuperäisiä ilmauksia varovasti, jotta alkuperäinen sanoma ei muuttuisi. Pelkistettyjä ilmauksia muodostaessa palasin monta kertaa alkuperäiseen tekstiaineistoon tarkistaakseni, mitä varaisovanhempä on kertomallaan tarkoittanut ja mitä asiayhteys kertoo. Tein paljon tarkistamista siksi, että ymmärtäisin oikein mitä kirjoittaja on halunnut sanoa ja että analyysi olisi mahdollisimman luotettava. Kokosin pelkistykset alkuperäisten ilmaisujen viereiseen sarakkeeseen. Ilmaisujen numerojärjestys säilyi samana ja kirjoittajan nimimerkki kulki edelleen mukana.

Pelkistämisen jälkeinen työvaihe on ryhmittely, jossa ilmaisut luokitellaan ryhmiin eli alaluokkiin. (Tuomi ym. 2013, 93, 101.) Ryhmittelyssä etsitään pelkistetyistä ilmaisuista samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samankaltaiset ilmaisut kootaan luokkiin, jolle annetaan ilmaisuja kuvaava nimi. Muodostettavien luokkien pitää olla toisensa poissulkevia ja yksiselitteisiä (Latvala ym. 2003, 23, 28.) Tutkija käyttää omaa tulkintaa päättäessään mitkä asiat kuu-

luvut yhteen ja mitkä eivät (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5-6). Huomasin ryhmittelyä tehdessäni, että joidenkin haasteiden sanamuoto on sellainen, että sitä täytyy tarkentaa ennen kuin analyysin tekemistä kannattaa jatkaa. Haaste saattoi todeta jonkun haasteellisen asian olemassaolon varaisovanhemmuudessa, mutta se ei ollut kysymys johon varaisovanhempien kirjoittamat ratkaisut vastaavat. Muodostin näistä lauseista kysymyksiä, noudattaen tekstin alkupe räistä sisältöä. Kysymysten muodostaminen järkeisti ala- ja yläluokkien kokoamista ja helpotti analyysin tekemistä. Analysoinnissa syntyneet kysymykset näkyvät tulosten yhteydessä tummennettuina alaotsikoina luvussa 6.

Kysymysten selkiytyttyä tein ryhmittelyä keskittyen yhteen haasteeseen kerrallaan. Kopion yhteen kuuluvat ilmaisut saman tekstilaatikon sisään listaksi. Alaluokkia muodostui kolmesta kuuteen, riippuen haasteesta ja ilmaisujen määrästä. Joihinkin alaluokkiin tuli useita ilmaisuja ja joihinkin ilmaisuja tuli vain yksi. Alaluokkien nimeämisessä käytin apuna ilmaisuista poimittuja sanoja ja ilmaisujen sisältöä kuvaavia sanoja, jotka kirjoitin laatikoiden yläreunaan. Sanoja pohtimalla ja yhdistämällä muodostin alaluokille niiden sisältöä vastaavat nimet. Liitteenä on esimerkki aineiston analyysistä (LIITE 7), joka käsittelee sitä miten varaisovanhemmat suhtautuvat perheenjäsenten välisiin ristiriitatilanteisiin.

Seuraava työvaihe sisällönanalyysissa on abstrahointi, jossa yhdistetään samansisältöisiä alaluokkia toisiinsa. Yhdistetyt luokat muodostavat yläluokkia. (Latvala ym. 2003, 29.) Yläluokille annetaan niiden sisältöä kuvaava nimi. Abstrahointia eli luokkien yhdistämistä voidaan jatkaa niin kauan kuin se on aineiston sisällön kannalta mahdollista. Yläluokkia voidaan yhdistää edelleen toisiinsa tai muodostaa kaikkia yläluokkia kuvaava yksi pääluokka. Muodostettujen luokkien tarkoitus on vastata työn tutkimusongelmiin. (Tuomi ym. 2013, 101.) Abstrahoinnissa yhdistin samankaltaisia alaluokkia toisiinsa, muodostaen niistä yläluokkia. Annoin yläluokille niiden sisältöä kuvaavan nimen samaan tapaan kuin alaluokille. Tämän jälkeen en enää nähnyt luokkien yhdistämistä tarpeelliseksi, koska yläluokat vastasivat hyvin tutkimustehtäviin, eikä yhdistäminen ei olisi enää tuonut esille uutta tuloksista.

Tein aineiston analyysia jokaisen haasteen kohdalla erikseen ja omalle sivulle. Rytmitin analysointia niin, että tein yhtä työvaihetta vuoronperään jokaiselle haasteelle. Kirjoitin esimerkiksi ensin kaikki kootut alkuperäiset ilmaisut listaksi kunkin haasteen kohdalle ja seuraavaksi pelkistin ilmaisut kaikista haasteista vuoronperään. Näin etenemällä analyysi tapahtui samalla tavalla koko aineistolle.

6 TULOKSET

Ryhmätapaaminen, eli 635-istunto tuotti runsaan ja sisällöltään rikkaan aineiston opinnäytetyöhön. Neljä varaisovanhempaa kirjoitti istunnossa yhteensä 12 sivua käsinkirjoitettua tekstiä varaisovanhemmudesta ja siihen liittyvistä haasteista. Kirjoitukset kertoivat paljon varaisovanhemmudesta ja ne sisälsivät omakohtaisia kokemuksia maahanmuuttajaperheiden kanssa vietetystä ajasta. Opinnäytetyön tutkimustehtävät tarkentuivat aineiston analyysin aikana. Varaisovanhemmat toivat esille 635-istunnossa yhdeksän haastetta, joista kahta käsitellään samassa yhteydessä niiden samankaltaisen sisällön vuoksi. Opinnäytetyön tulokset on esitelty tutkimustehtävä kerrallaan, aloittaen varaisovanhemmuuden haasteista ja edeten hyötyihin ja merkitykseen. Opinnäytetyön tutkimustehtävät näkyvät luvun alaotsikoissa. Varaisovanhempien esille tuomat haasteet on kirjoitettu lihavoidulla fontilla, jotta ne erottuvat tekstistä paremmin. Varaisovanhempien kirjoituksista tehdyt suorat lainaukset on tekstissä kursivoitu.

6.1 Varaisovanhempänä toimimisen haasteet maahanmuuttajaperheissä

Milla tavalla varaisovanhempi voi saavuttaa perheen luottamuksen?

Maahanmuuttajaperheen luottamuksen saavuttamiseksi varaisovanhemman tulee olla aidosti kiinnostunut perheen asioista, olla inhimillinen ja luotettava sekä antaa perheelle tukea. Perheen luottamuksen saavuttaminen tapahtuu ajan kanssa ja sen syntymiseen tarvitaan tunnetta että varaisovanhempi ja perhe ovat tuttuja toisilleen. Arjessa mukana oleminen ja läsnäolo näyttävät perheelle, että varaisovanhempi välittää heistä. Aito kiinnostus rakentaa pala palalta luottamusta osapuolten välille.

”Pitää olla kiinnostunut perheen arjesta, sen sujuvuudesta.”

”Pitää keskustella perheen taustasta (missä asuneet, perheenjäsenet, tukiverkot)”

”Olemalla läsnä perheen arjessa. Koska sitä kautta ne hankaluudetkin tulevat esille.”

Varaisovanhemmilta vaaditaan ystävällistä ja inhimillistä suhtautumista ja luotettavaa käyttäytymistä luottamuksen saavuttamiseksi. Sanansa mittainen varaisovanhempi tekee mitä on

sovittu, saapuu ajallaan ja on johdonmukainen. Yksi luotettavuuden vaatimuksista on myös, se ettei varaisovanhempi puhu perheen asioista ulkopuolisille.

”Olemalla ihminen ihmiselle on lyhin tie luottamuksen saavuttamiseksi.”

”Osoita ajan kanssa että olet luotettava.”

”Täytyy olla luotettava ja tehdä mitä on sovittu”

”Älä kerro muille heidän asioita.”

Luottamuksen saavuttamisessa auttaa myös jos varaisovanhempi tukee maahanmuuttajaperheitä erilaisissa ongelmissa.

”Ymmärtää myös vaikeuksissa ja epäonnistumisissa (ja ohjata oikeaan suuntaan).”

”Tue ongelmatilanteissa ja rauhoittele tilannetta.”

Miten suhtautua kulttuurisiin eroihin ja salaisuuksiin? / Miten kunnioittaa ja arvostaa kulttuurieroja?

Kaksi varaisovanhempaa toi haasteena esille kulttuuriset erot ja niihin suhtautumisen. Molemmat haasteet käsitellään samaan aikaan, koska sisältö on kummassakin hyvin samankaltainen. Varaisovanhemmat suhtautuvat kolmella eri tavalla kulttuurisiin eroihin. Yksi tapa suhtautua on osoittaa kiinnostusta ja oppia samalla uutta. Toinen tapa suhtautua on ymmärtää kulttuureihin liittyviä eroja ja kolmas tapa on välttää puhumista kulttuurisiin eroihin liittyvistä aroista aiheista.

Avoin ja kiinnostunut suhtautuminen koettiin hyväksi tavaksi kulttuurieroihin asennoitumisessa. Varaisovanhempien mukaan kulttuurieroista kannattaa jutella perheen kanssa puolin ja toisin. Molemmat osapuolet voivat kertoa miten heillä toimitaan tai käyttäytytään eri tilanteissa. Esimerkiksi suomalaisen talvipukeutumiseen voi ohjata lempeydellä. Asioista avoimesti puhuminen ja kuunteleminen mainittiin tärkeiksi asioiksi kulttuurieroihin suhtautumisessa. Kulttuurieroista voi myös oppia osallistumalla mahdollisuuksien mukaan maahanmuuttajaperheen erilaisiin tilaisuuksiin.

”Kun kertoo avoimesti omista / kantaväestön tavoista ja kuuntelee perhettä”

”Kulttuurieroista kannattaa jutella ja kertoa, miten meillä, miten teillä.”

”Ole ennakkoluuloton”

”Ota osaa itse vieraisiin seremonioihin”

Varaisovanhemmat voivat suhtautua kulttuurieroihin myös ymmärtävästi ja antamalla aikaa. Maahanmuuttajaperheen kulttuuriin voi liittyä salaisuuksia tai asioita, joista ei helposti puhuta. Varaisovanhemmalle selviää ajan kanssa millaiset asiat perheenjäseniä suuttavat tai ovat vaikeita aiheita jutella. Perhettä ei kannata painostaa kertomaan asioista, vaan antaa aikaa ja tilaa kertoa halutessaan. Luottamus lisääntyy ajan kuluessa ja perhe avautuu, kun tuntee olonsa turvalliseksi varaisovanhemman seurassa. Omaa eriävää mielipidettä ei myöskään aina tarvitse tuoda esille ja eikä kaikkiin pieniin asioihin tarvitse takertua.

”Ajan kanssa oppii tietämään asiat jotka kuohuttaa”

”Jos on avoin omien asioiden suhteen, myös perhe avautuu sitten, kun aika on kypsä.”

”Ei kaikesta tarvitse mainita jos on erimieltä.”

”Älä arvostele vaan yritä ymmärtää.”

Varaisovanhemmat voivat myös välttää ottamasta puheeksi arkoja asioita. Vaikeista asioista ei ole soveliasta kysellä liikaa. Varaisovanhempi kuitenkin keskustelee ja kuuntelee jos perhe itse ottaa asian puheeksi.

”Yleensä en itse ota puheeksi ko. asioita.”

”Liikaa ei kannata udella vaikeita asioita”

”Jos lapset tai vanhemmat kysyvät tai haluavat itse puhua, suhtaudun asiallisesti, ammatillisesti.”

Miten löytää oma rooli perheen tukijana, muun tukiverkoston lisäksi?

Oman roolin löytämiseksi tukiverkon rinnalle varaisovanhemmat neuvovat toimimaan omien voimavarojen mukaan, ottamaan selvää palveluista ja toimimaan johdonmukaisesti. Oman roolin löytäminen varaisovanhemmuudessa vie aikaa ja jokaisen täytyy itse määritellä roolinsa

rajat. Valmiita ohjeita toiminnalle ei ole, koska varaisovanhemmat, maahanmuuttajaperheet ja suhteet heidän välillään ovat erilaisia. Varaisovanhemman tulee muistaa, että vaikka toiminta on vapaaehtoista, hänellä on myös oikeus kieltäytyä tapaamisesta. Varaisovanhemmuuden rinnalla on muutakin elämää ja aina aikataulut eivät käy yhteen maahanmuuttajaperheen kanssa. Silloin perheelle kannattaa kertoa miksi juuri nyt ei voida tavata. Omasta jaksamisesta ja omasta ajasta tulee myös huolehtia, eikä uuvuttaa itseään vapaaehtoistyössä.

”Pitäisi osata sanoa, että nyt ei sovi jokin tapaaminen”

”Otaa myös omaa aikaa, omat menot ja harrastukset, selostaa miksi ei ole aina käytettävissä.”

”Määritä itsellesi omat rajasi.”

Johdonmukaisuus nähtiin yhtenä asiana, jonka avulla varaisovanhemman oma rooli löytyy helpommin. Toimimalla tietyissä asioissa aina samalla tavalla mielikuva varaisovanhemman roolista ja tehtävistä vahvistuu.

”Jos olet alusta alkaen johdonmukainen aikatauluissa, saat jutun paremmin haltuun.”

Maahanmuuttajaperheen muusta tukiverkosta kannattaa olla selvillä, jotta tietää paremmin millaista apua perhe mahdollisesti tarvitsee. Perheellä voi olla sukulaisia ja ystäviä tukiverkostona, mutta kaikilla niin ei ole. Varaisovanhemmat voivat olla silloin perheelle tärkeänä tukena ja auttamassa eteenpäin. Varaisovanhemman antaman avun lisäksi perhe voi tarvita momentillaisia palveluita ja varaisovanhemman on hyvä osata ohjata perhettä oikeaan paikkaan.

”On hyvä tietää mistä saa sos. palveluja ja kuka järjestää.”

”Jos asuntoasioissa on korjattavaa, otettava yhteyttä huoltomieheen tai . . . asuntoasioita hoitavaan ihmiseen.”

Miten auttaa maahanmuuttajaperhettä kielen oppimisessa ja miten suhtautua kieliongelmiin?

Maahanmuuttajien suomen kielen oppimista voi edistää monella tavalla. Varaisovanhemman kannattaa mahdollisimman paljon keskustella ja kysellä asioista. Kiinnostuminen ja jutteleminen perheen asioista auttavat kielen kehittämisessä, mutta varaisovanhempi voi yhtä hyvin

kertoa maahanmuuttajille oman elämän asioista. Keskustellessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että puhuu selkeästi ja ymmärrettävästi.

”Kielitaito kasvaa kun jutellaan asioista.”

”On juteltava paljon, kysyttävä paljon”

”Täytyy keskustella selkeästi”

”Kerrottava omasta elämästä”

Kieliongelmissa varaisovanhempi voi koettaa auttaa perhettä ymmärtämään kieltä. Perheelle tulee myös kertoa kulttuurisista normeista, siitä mikä on sopivaa ja mikä ei. Monet asiat ovat suomalaisille itsestäänselvyksiä, mutta muualta tulleet voivat ymmärtää ne eri tavoin. Joskus myös elekieli tai tulkin apu voi olla tarpeen ongelmien selvittelyssä.

”Selvitettävä sanojen merkitystä, myös ”kiellettyjen sanojen” merkitystä, mikä sopivaa ja mikä ei.”

”Yleensä löytyy kiertotie tai tulkeksi tärkeissä asioissa.”

”Kommunikoin paljon elekielellä tai pyydän äitiä tulkekaamaan jos ei ymmärretä toisiamme.”

Erilaisten arkisten asioiden tekeminen yhdessä voi tukea maahanmuuttajaperheen kielen oppimista. Esimerkiksi kaupassa käyminen ja kirjojen lukeminen ääneen on sekä mukavaa yhdessä olemista että opettaa samalla maahanmuuttajaperheelle suomen kieltä. Lasten kanssa kommunikointi onnistuu jostain syystä helpommin ja heidän kanssa tulee vähemmän kieliongelmiä. Joskus eteen voi tulla myös ongelmia, joita ei saada selvitettyä tai ei ymmärretä. Sekin täytyy hyväksyä.

”Lasten kanssa kielen subteen ei ongelmaa.”

”Jos jotakin ei ymmärrä, niin ei ymmärrä.”

Miten suhtautua lapsen kehityskulkuun ja mahdollisiin kehityksen ongelmiin?

Maahanmuuttajaperheen varaisovanhempi voi perheen kanssa toimiessa kohdata lapsen kehityskulkuun liittyviä haastavia tilanteita tai ongelmia. Näissä tilanteissa varaisovanhemmat koettavat auttaa perhettä omien taitojen ja kykyjensä mukaan tai etsivät ulkopuolista apua. Joskus ongelmalliset tilanteet herättävät varaisovanhemmissa epävarmuutta, miten kannattai-

si toimia. Vanhempien ja lapsen kanssa jutteleminen nähdään tärkeäksi asiaksi vaikeissa tilanteissa, vaikka se ei ole aina yksikertaista. Jutteleminen ja kuunteleminen voivat auttaa molempienpuolisen ymmärryksen löytymisessä.

”Äidin kanssa juttelu.”

”Lasta pitää myös kuunnella.”

Apuna haastavissa tilanteissa voi käyttää omaa kokemusta ja päättelyä eli maalaisjärkeä. Lapsen kehityksestä ja sen piirteistä voi ottaa selvää erilaisista lähteistä, se auttaa ymmärtämään käyttäytymistä erilaisissa ikävaiheissa. Varaisovanhempi voi myös omalla esimerkillä ohjata lasta haluttuun suuntaan ja toimintaan.

”Yrittää auttaa ja ymmärtää siinä missä mahdollista.”

”Maalaisjärjen avulla pääsee pitkälle.”

”Voi omalla esimerkillä tukea lasta ohjaamalla ikäkaudelle tyypillisiin toimintoihin.”

Jos lapsen kehityksessä on selviä ongelmia varaisovanhempi voi kysyä asiantuntijalta apua tai ohjata perhettä palveluihin. Varaisovanhempi pysyy paremmin tilanteen tasalla, jos hän voi perheen suostumuksella olla mukana esimerkiksi neuvolassa tai lääkärissä.

”Käytä asiantuntija-apua, jos jotain todella poikkeavaa.”

”Täytyy yrittää ohjata palveluiden ääreen.”

Mahdollisissa ongelmatilanteissa varaisovanhempi joutuu pohtimaan omaa rooliaan perheessä ja sitä mitkä asiat kuuluvat hänelle ja mitkä eivät. Varaisovanhemman voi olla vaikeaa tietää miten toimia haastavissa tilanteissa, koska hän ei varsinaisesti ole perheen lähiomainen.

”Jos ongelmia, mitä tehdä koska ei virallinen omainen.”

Miten ymmärtää pakolaisen elämää ja hänen kokemuksiansa?/ Miten ymmärtää maahanmuuttajan arkea ja menneisyyttä?

Maahanmuuttajaperheen historiassa voi olla tapahtunut paljon. Se voi pitää sisällään sotaa, pakolaisleirejä, muuttoa ja huolta tulevaisuudesta. Uuteen maahan muuttaminen ja uuteen

kulttuuriin sopeutuminen voivat myös hämmentää ja herättää monenlaisia tunteita. Varaisovanhemmat pyrkivät ymmärtämään maahanmuuttajien elämää keskustelemalla perheiden kanssa, ottamalla selvää pakolaisiin liittyvistä asioista ja antamalla perheille henkistä tukea. Aiempi elämä ja aiemmin koetut asiat saattavat vaikuttaa maahanmuuttajaperheisiin monin tavoin vielä vuosien jälkeen. Asioista keskusteleminen ja kyseleminen auttavat varaisovanhempia ymmärtämään millaista on elää pakolaisena ja maahanmuuttajana ja millaisia tunteita kokemukset herättävät. Varaisovanhemmat voivat koettaa saada käsitystä pakolaisten elämästä myös televisio-ohjelmien avulla ja internetin välityksellä.

”Pitää kysellä ja olla kiinnostunut.”

”TV-ohjelmissa paljon tietoa. Niiden avulla voi vähän ymmärtää olosuhteita, joista he ovat tulleet.”

”Kerrottu ja katsottu netistä leirijajoista”

Taustasta keskustelemisen lisäksi varaisovanhemmat kertovat perheille omista kokemuksista, oman maan ongelmista ja Suomen sota-ajasta. Kertomisen toivotaan välittävän ymmärrystä ja myötätuntoa vaikeitakin asioita kokeneille maahanmuuttajille. Se myös saattaa kannustaa kertomaan vastavuoroisesti omista kokemuksista pakolaisena.

”Vertailla myös heille esim meidän sota-aikaa ja ongelmia.”

”Kertoa avoimesti omista kokemuksista -> rohkaisee heitäkin kertomaan omistaan!”

Varaisovanhemmat antavat maahanmuuttajaperheille henkistä tukea ja lohduttavat heitä tilanteen mukaan. Muualla asuviin sukulaisiin kannustetaan pitämään edelleen yhteyttä ja säilyttämään siteitä aiempaan elämään. Varaisovanhemmat rohkaisevat maahanmuuttajaperheitä asennoitumaan luottavaisin mielin tulevaisuuteen.

”Olla tukena vaikeitakin asioita läpikäyneen elämässä . . . ja lohduttaa.”

”Kannustan heitä pitämään yhteyttä kauas jääneisiin sukulaisiin ja kysellä heidän kuulumisiaan.”

”Auttaa katsomaan luottavaisesti eteenpäin. Rohkaista.”

Miten varaisovanhemmat suhtautuvat perheenjäsenten välisiin ristiriitatilanteisiin?

Varaisovanhemmat suhtautuvat eri tavoin perheenjäsenten välillä syntyviin ristiriitatilanteisiin. Suhtautumisessa erottui kolme erilaista tapaa, auttava suhtautuminen, neutraali suhtau-

tuminen ja se ettei varaisovanhempi ole havainnut perheessä ristiriitoja. Auttavassa suhtautumisessa varaisovanhempi kertoo omista kokemuksista ristiriitoihin liittyen ja siitä miten hän on aiemmin ristiriidoista selvinnyt. Auttavaa suhtautumista on myös kertoa maahanmuuttajaperheelle saatavilla olevista palveluista. Varaisovanhempi on myös itse voinut kysyä neuvoa asiantuntijalta jos hän ei ole tiennyt miten menetellä. MLL:n Kainuun piiri ry mainittiin yhtenä esimerkkinä asiantuntijoista, joiden apua on ristiriitatilanteissa käytetty.

”Jos lasten asioissa ongelmaa, yritän kertoa omia kokemuksiani, että ristiriitoja tulee ja miten olen niistä selvinnyt”

”Toki kerron esim. perheneuvolan ja sos. työntekijän palveluista”

Neutraalissa suhtautumisessa varaisovanhempi huomaa perheenjäsenten väliset ristiriidat, mutta ei halua sekaantua niihin. Taustalla voi olla ajatus pysymisestä puolueettomana ja kaikille yhtä luotettavana. Perheessä voi olla myös ristiriitoja, joita varaisovanhemmat eivät halua nostaa esille. Varaisovanhempien neutraali suhtautuminen perheen ristiriitoihin on toisaalta ymmärrettävää, koska Suomessa on korkea kynnys puuttua toisten asioihin.

”Perheestä vaistoa, jos jotakin erimielisyyttä”

”Jos vain mahdollista, en ota kantaa koko asiaan.”

”Ristiriitatilanteessa vaikea selvitellä.”

”Perheessä oli avioero . . . Heillä oli periaatteellisia ongelmia, joista en ole puhunut äidin kanssa”

Suhtautumiseen ristiriitatilanteissa vaikuttavat varmasti monet asiat, kuten varaisovanhemman oma tapa käsitellä ristiriitoja, ristiriidan aihe, riidan osapuolet ja suhteen läheisyys maahanmuuttajaperheen kanssa. Kulttuuriero riitojen käsittelyssä voi myös näkyä perheen toimintavoissa ja voi olla että varaisovanhempi mukauttaa käyttäytymistään sen mukaan.

”Heidän kulttuurissaan ei ilmeisesti paljon keskustella.”

Miten suhtautua riittämättömyyden tunteeseen varaisovanhempänä toimiessa?

Varaisovanhempi saattaa joskus kokea riittämättömyyden tunnetta maahanmuuttajaperheen auttamisessa. Hän voi miettiä mitä olisi voinut vielä tehdä tai miten auttaa perhettä enemmän. Myös tapaamisen lykkääntyminen varaisovanhemmasta johtuvasta syystä saattaa jäädä

vaivaamaan mieltä. Varaisovanhemmat suhtautuvat riittämättömyyden tunteeseen hyväksyen sen osaksi elämää ja kertomalla perheelle tilanteesta. Yleensä perhe ymmärtää asian ja varaisovanhemmalle on osoitettu myötätuntoa.

”Riittämättömyyden tunne on muutenkin elämässä mukana”

”Sebän se on ainainen seuralainen, riittämättömyys.”

”Olen sanonut perheelle avoimesti, kun omat voimavarani vähissä . . . Olen saanut kokea näissä tilanteissa vastavuoroisuutta. Perhe on tullut tervehtimään.”

Varaisovanhemmat ohjaavat olemaan armollisia, eikä vaatimaan itseltään liikaa. Vapaaehtoistyötä tekevällä auttajallakin on omat rajansa ja jokainen voi auttaa vain omien voimavarojensa mukaan. Varaisovanhemmalla on lupa sanoa ei, jos voimavarat ovat vähissä tai aika ei riitä juuri nyt perheen tapaamiseen.

”Kannattaa tehdä sen minkä voi”

”Rajansa se on ”auttajallakin”.”

”Pitää uskaltaa sanoa joskus myös EI.”

6.2 Maahanmuuttajaperheiden hyöty varaisovanhemmudesta varaisovanhempien näkökulmasta

Varaisovanhemmat vastasivat 635-istunnossa ideoinnin lomassa kolmeen valmiiksi laadittuun kysymykseen (LIITE 6), joista yksi liittyi varaisovanhemmuuden hyötyihin. Varaisovanhempia pyydettiin kertomaan millä tavoin maahanmuuttajaperheet hyötyvät heidän mielestään varaisovanhemmuudesta. Aineistosta nousi esille kaksi erilaista hyödyn muotoa, henkinen tuki ja toiminnallinen apu.

Henkinen tuki tarkoittaa perheen tukena olemista ja yhteiskuntaan sopeutumisessa auttamista. Henkistä tukea on esimerkiksi auttaa jakamaan maahanmuuttajaperheiden huolia. Varaisovanhemmat voivat myös edesauttaa maahanmuuttajia pääsemään sisälle suomalaiseen kulttuuriin.

”Olemme ikkuna kantaväestöön avaamalla kotimme ja tarjoamalla paikallista ruokaa.”

”Näkevät miten suomalaisessa kodissa eletään.”

”Koiria ei tarvitse pelätä, vaan ne voivat olla ihmisen ystäviä”

Varaisovanhemmat ovat apuna tapojen ja normien opettelussa ja auttavat sitä kautta kotoutumisessa yhteiskuntaan. Erilaisessa kulttuuriympäristössä kasvaneen ja eläneen ihmisen voi olla vaikea ymmärtää suomalaisen kulttuurin piirteitä ja silloin varaisovanhempi voi toimia tulkin tavoin ja auttaa ymmärtämisessä. Yhdeksi varaisovanhemmuuden hyödyksi mainittiin myös mahdollisuus viedä lapsia tutustumaan suomalaiseen luontoon ja sitä kautta vuodenaikoihin. Monelle varaisovanhempi-ikäiselle luontoon liittyvät asiat ovat läheisiä ja niiden jakaminen ja opettaminen nuoremmille sukupolville koetaan tärkeäksi.

”Auttaa kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja täällä vallitseviin tapoihin ja normeihin”

”Tutustutamme lapsia suomalaiseen luontoon, eri vuodenaikoihin”

Henkisen tuen lisäksi maahanmuuttajaperheet saavat varaisovanhemmilta toiminnallista apua arkeen, palveluihin ja kyyditsemiseen. Varaisovanhemmat ovat auttaneet perheitä viemällä heitä esimerkiksi lääkäriin ja hakemalla lapsia päiväkodista. Varaisovanhempiana toimivat kokevat, että he voivat olla avuksi perheen arjessa ja auttaa yhdessä miettimään ratkaisuja eteen tuleviin ongelmiin. Toiminnallista apua maahanmuuttajaperheet ovat saaneet myös moniin yhteiskuntaan liittyviin asioihin, kuten erilaisten lomakkeiden täyttämiseen tai työn ja asunon etsimiseen. Myös asumiseen liittyvistä haastavissa tilanteissa maahanmuuttajat ovat saaneet tukea varaisovanhemmilta.

”Olemme . . . tehneet ilmoitusta häiritsevistä naapurista”.

”Olen ollut hakemassa työtä yhdessä”

”Yhdessä etsitään ratkaisuja ongelmiin”

Suomalaiseen haasteelliseen ilmastoon sopeutumisessa varaisovanhemmat ovat auttaneet maahanmuuttajia antamalla ohjeita pukeutumiseen. Ohjeiden antamisessa on pyritty hienovaraisuuteen ja vältetty loukkaamista ketään. Varaisovanhempien tarjoama toiminnallinen apu ja asioiden yhdessä tekeminen auttavat osaltaan maahanmuuttajien yhteiskuntaan sopeutumisessa.

”Pukeutumisen haasteet -> villasukat talvella”

6.3 Varaisovanhemmuuden merkitys varaisovanhemmille

Ryhmätapaamisessa kiertäneistä kysymyksistä (LIITE 6) kaksi viimeistä liittyivät varaisovanhemmuuden merkitykseen: Mitä varaisovanhempana oleminen antaa itselle? Kerro varaisovanhemmuuden parhaista hetkistä.

Varaisovanhempien kirjoitukset tuovat esille, että varaisovanhemmuudesta hyötyvät maahanmuuttajaperheiden lisäksi myös varaisovanhemmat itse. Vapaaehtoisena varaisovanhempana toimimisella on henkistä, fyysistä ja sosiaalista merkitystä varaisovanhemmille. Maahanmuuttajaperheiden kanssa oleminen tuo varaisovanhempien elämään sosiaalisuutta uusien ihmissuhteiden muodossa. Ajan kuluessa varaisovanhempien ja maahanmuuttajaperheen välille syntyy lämpimiä ihmissuhteita ja kanssakäyminen on luontevaa ja vastavuoroista. Varaisovanhemmuus on palkitsevaa etenkin silloin, kun perhe ja lapset hyväksyvät varaisovanhemman heille läheiseksi ihmiseksi.

”Ihana nähdä kun lapset kasvavat ja näkee että on heille tarpeellinen ja turvallinen aikuinen.”

”Kiitos tulee siitä hyväksymisen tunteesta.”

Varaisovanhemmuus koettiin ihanaksi asiaksi, joka tuo iloa elämään, mutta samaan aikaan varaisovanhemmuus herättää myös huolia. Huolten aihetta ei vastauksissa kerrottu, mutta niiden voi ajatella liittyvän lapsiperheen arkeen ja elämään. Varaisovanhempana toimimisen kerrottiin tuovan lisää merkitystä elämään ja erään varaisovanhemman sanojen mukaan se on *”elämän suola oman elämäni tässä vaiheessa”*. Kyseisellä varaisovanhemmalla ei ole omia lapsia, joten sukupolvien jatkumon toteutuminen varaisovanhemmuuden kautta on varmasti merkityksellistä. Suhteen vastavuoroisuus, se että molemmat osapuolet antavat ja saavat, on tärkeää varaisovanhemmuudessa. Vapaaehtoisen varaisovanhemmuuden merkitystä ja vuorovaikutuksen syvyyttä kuvaa hyvin varaisovanhemman tunne, että hän on enemmän saavana kuin antavana osapuolena:

”Minä saan enempi kuin voin koskaan antaa.”

Varaisovanhempana oleminen antaa sisältöä elämään uusien kokemusten ja uuden oppimisen kautta. Maahanmuuttajaperheiden kautta voi tutustua turvallisesti erilaisuuteen ja oppia arvostamaan sitä.

”Mahtavaa päästä tuntemaan ihmisiä eri kulttuuritaustasta matkustamatta minnekään.”

”Ajatteleminen aihetta monista asioista.”

Varaisovanhemmilla on aito halu auttaa maahanmuuttajaperheitä ja auttaminen tuo heille hyvää mieltä. Joustavuutta toimintaan tuo se, että varaisovanhempi voi auttaa oman elämäntilanteen ja sen hetkisten voimavarojen mukaan.

”Ihanaa että voi olla avuksi...!!”

”Kukaan ei vaadi minulta sellaista, mitä en halua.”

”Mahdollisuus auttaa lähimmäistä omien voimavarojen ja vahvuuksien mukaan.”

Varaisovanhemmuuden parhaimpia hetkiä ovat varaisovanhempien mielestä yhdessä oleminen ja tekeminen sekä nähdä jatkuvuus sukupolvien välillä. Varaisovanhempien mieltä lämmittää kokemus siitä, että yhteiset tapaamiset ovat odotettuja tapahtumia.

”Kun pieni poika tulee kädet levällään halaamaan ”mummi”, voiko sen parempaa olla.”

”Parasta kun lapset odottavat puhtaina ja iloisina, että tulen hakemaan.”

”Kun lapset kertovat harrastuksistaan, esittelevät palkintojaan, todistuksiaan.”

Arkisten asioiden yhdessä tekemisen kerrottiin kuuluvan myös varaisovanhemmuuden parhaimpiin hetkiin. Esimerkiksi perunamuusin tekemisen opettaminen tai verhon pituuden mittaaminen uuden kankaan osto varten, koettiin merkitykselliseksi ja mukavaksi asiaksi varaisovanhemmuudessa. Yhdessä tekemisen ei tarvitse olla arjesta poikkeavaa ollakseen merkityksellistä. Mukavia yhteisiä hetkiä on koettu myös mökillä ollessa. Varaisovanhempia on koskettanut seurata lasten iloa uimisesta ja yhteisistä lettuhetkistä. Sukupolvien välisen jatkuvuuden näkeminen lapsissa ja tulevissa sukupolvissa palkitsee ja tuo varaisovanhemmille hyvää mieltä. Jatkuvuus auttaa näkemään, että varaisovanhemmuudella ja seuraavalle sukupolvelle siirretyillä asioilla on merkitystä.

”Tulee tunne, että lapsissa on tulevaisuus, ponnistukset eivät mene hukkaan.”

7 TULOSTEN TARKASTELUA

Opinnäytetyön tulokset kertovat, että maahanmuuttajaperheen varaisovanhemmuudella on paljon positiivisia vaikutuksia molempiin osapuoliin. Hyötyjen lisäksi varaisovanhempana toimimisessa kohdataan myös monia haasteellisia asioita. Haasteet liittyvät varaisovanhempana olemiseen sekä varaisovanhemman roolin kehittymiseen vuorovaikutuksessa perheen kanssa. Hyödyt kertovat toiminnan merkityksestä molemmille osapuolille. Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyön tuloksia kahden otsikon alla: varaisovanhemman rooli perheessä ja varaisovanhemmuuden merkitys.

7.1 Varaisovanhemman rooli perheessä

Varaisovanhemmuudesta muodostuu vuosien kuluessa merkityksellinen ihmissuhde varaisovanhemmille. Suhteessa on paljon samaa kuin suomalaisten isovanhempien ja lastenlasten välisissä suhteissa. Isovanhemmuus tarkoittaa välittämistä, opastamista ja elämän jakamista lasten kanssa (Rotkirch & Fagel 2010, 86, 89, 96). Myös varaisovanhemmat opettavat maahanmuuttajaperheiden lapsille monenlaisia asioita, tekevät ja kokevat yhdessä ja tulevat läheisiksi lasten kanssa. Varaisovanhempien kirjoituksista ja heidän tavasta kertoa yhteisistä tekemisistä voi päätellä, että varaisovanhemmat ja perheet ovat hyvin tuttuja toisilleen. Läheinen suhde isovanhempaan syntyy, kun tavataan usein ja tehdään yhdessä asioita. Tiivis yhteys edistää sekä isovanhempien että lastenlasten hyvinvointia. (Rotkirch, Söderling & Fågel 2010, 6.) Läheisyyden kokemuksesta olisi ollut mielenkiintoista kysyä varaisovanhemmilta tarkemmin ja kuulla miten he itse kuvailisivat suhteen läheisyyttä, mutta tekniikasta johtuen se ei ollut mahdollista.

Varaisovanhemman tulee olla kiinnostunut perheen asioista ja hänen on hyvä tuntea myös perheen taustaa. Tutustumista ja kiinnostumista tarvitaan luottamuksen syntymiseen perheen ja varaisovanhemman välille. Molemminpuoliseen tutustumiseen ja jutteluun kannattaa käyttää aikaa ja keskustelun lomassa perheenjäsenet oppivat suomen kieltä. Luotettava varaisovanhempi tekee mitä on sopinut perheen kanssa ja toimii johdonmukaisesti. Luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus kuuluvat olennaisesti varaisovanhemmuuteen, eikä perheen tai lapsen asioita saa kertoa ulkopuolisille.

Isovanhemman rooli perheen tukijana muotoutuu hiljalleen vuorovaikutuksessa perheen kanssa. Tärkeää on, että varaisovanhempi itse määrittelee rajat toiminnalle ja sen millaiseen suhteeseen on valmis sitoutumaan. Aina ei tarvitse olla tavoitettavissa ja saatavilla ja täytyy olla myös mahdollisuus kieltäytyä tapaamisesta. Esimerkiksi lapsenlapset, harrastukset tai sairaus voivat verottaa varaisovanhemman voimavaroja ja tapaamisia saatetaan sen vuoksi siirtää. Varaisovanhemmuuden lisäksi saa ja pitää olla muutakin elämää, kuten harrastuksia ja ystävyysuhteita. Yleensä maahanmuuttajaperheiden kanssa voidaan keskustella asioista ja sovitella tapaamisia molempien aikataulujen mukaan. Itäranta-Lindqvistin (2009, 46) mukaan haasteeksi sijaisovanhempi-toiminnassa voivat muodostua isovanhempien ja perheiden erilaiset odotukset toiminnalta. Maahanmuuttajaperheiden vanhemmat saattavat toivoa omaa aikaa, jolloin kaikki lapset olisivat isovanhemmilla hoidossa. Toisaalta sijaisovanhemmat eivät välttämättä jaksaa ottaa kaikkia lapsia yhtä aikaa hoidettavaksi ja osapuolten toiveet eivät aina kohtaa. MLL Kainuun piiri ry:n varaisovanhemmat eivät tuoneet esille, että heidän ja perheiden erilaiset odotukset toiminnasta olisivat aiheuttaneet mielipahaa. Sen sijaan varaisovanhemmat kertoivat kokevansa riittämättömyyden tunnetta maahanmuuttajaperheiden auttamisessa. Itäranta-Lindqvist (2009, 46.) kertoo myös sijaisovanhempien kokevan syyllisyyttä siitä, että heidän pitäisi tehdä enemmän kuin mahdollista.

Suomessa isovanhemmat toteuttavat isovanhemmuutta jokainen omalla tavallaan, koska meillä ei ole isovanhemmille ennalta oletettuja tehtäviä. Sitä vastoin yhteisöllisemmän kulttuurin maissa isovanhemmilla voi olla jopa lakiin kirjattuja oikeuksia. (Rotkirch, Söderling, Fågel 2010, 5, 7). Varaisovanhemman kannattaa jutella perheen kanssa, mitä varaisovanhemman rooliin kuuluu. Esimerkiksi miten varaisovanhemman halutaan olevan perheen elämässä mukana, miten hänen toivotaan auttavan, mihin asioihin hänen toivotaan osallistuvan ja mihin ei. Ristiriitaisia tilanteita voi joskus aiheuttaa se, ettei varaisovanhempi ole perheen biologinen lähisukulainen. Varaisovanhempi voi joutua miettimään mitkä asiat hänelle kuuluvat ja mitkä eivät, koska hän ei ole virallinen lähiomainen. Biologiselle lähisukulaiselle perheen asioiden ajatellaan kuuluvan luontevammin, mutta varaisovanhemman voi olla vaikea hahmottaa rooliaan perheen lähipiirissä. Varaisovanhemman kannattaa ottaa selvää maahanmuuttajaperheen muusta tukiverkosta, jotta hän osaa sovittaa roolinsa suhteessa lähipiirin tarjoamaan apuun ja tukeen.

Varaisovanhemmuudessa voi tulla eteen perheenjäsenten välisiä ristiriitoja, kuten muutoinkin elämässä. Ristiriidat koetetaan selvittää yleensä puhumalla, mutta joskus varaisovanhempi voi katsoa paremmaksi olla ottamatta asiaa puheeksi. Varaisovanhemmat hyödyntävät omaa ko-

kemusta auttaessa perhettä selvittämään tilannetta. Tarvittaessa varaisovanhemmat voivat kysyä ammattilaisen apua haasteellisissa tilanteissa, esimerkiksi MLL Kainuun piiri ry:ltä.

Tiedon, tapojen ja normien siirtäminen nuoremmille sukupolville on usein isovanhempien tehtävä ja osa tiedosta siirtyy vain suullisena perimätietona sukupolvilta toisille (Kumpula 2010, 77). Varaisovanhemmat siirtävät isovanhempien tapaan tietoa, tapoja ja normeja maahanmuuttajaperheiden lapsille. Näin elämän aikana karttunut perimätieto kulkee eteenpäin ja sukupolvien välillä tapahtuu vuorovaikutusta. Itäranta-Lindqvistin (2009, 40) mukaan sijaisovanhemmat opettavat lapsille asioita, jotka ovat heille itselleen tärkeitä, kuten esimerkiksi ääneen yhdessä lukeminen. Varaisovanhemmat kertoivat, että he lukevat mielellään satukirjoja ääneen maahanmuuttajaperheiden lapsille ja myös lapset nauttivat satujen kuuntelemisesta ja lukuhetkien läheisyydestä.

Isovanhemmat ovat tärkeitä henkilöitä kulttuuriperinnön siirtämisessä eteenpäin. Varaisovanhemmuudessa painopiste on tulosten perusteella enemmän maahanmuuttajaperheiden ohjaamisessa ja auttamisessa kuin kulttuuriperinnön siirtämisessä sukupolvelta toiselle. Toki suomalaista kulttuuriperintöä siirretään varaisovanhemmuudessakin eteenpäin, mutta samaan aikaan annetaan tilaa ja kunnioitetaan maahanmuuttajaperheen omaa kulttuuria. Varaisovanhemmat ovat hienotunteisia ja kulttuurien erilaisuudesta puhutaan yhteisen tekemisen lomassa ja aina silloin, kun asia nousee esille.

Maahanmuuttajaperheiden tutustuttaminen uuden kotimaan käytäntöihin, yhteiskuntaan ja kulttuuriin on välttämätöntä (Ijäs 2003, 113). Varaisovanhemmat ovat tutustuttamisessa tärkeässä roolissa, sillä he avaavat kotinsa ovet ja auttavat omalta osaltaan yhteiskuntaan sopeutumisessa. Läheisen ihmisen kanssa kulttuuriin tutustuminen tapahtuu vähitellen ja toiminnan kautta. Itäranta-Lindqvistin (2009, 56) haastattelemat maahanmuuttajaperheet kertoivat juuri kulttuuritiedon omaksumisen olevan tärkein kotoutumista edistävä tekijä sijaisovanhemmuudessa.

Varaisovanhemman ja maahanmuuttajaperheen toisistaan poikkeavat kulttuuritaustat saattavat luoda haasteita varaisovanhemmuuteen. Varaisovanhemmat voivat joutua miettimään miten suhtautua ja kuinka arvostaa kulttuurien erilaisuutta. Usein varaisovanhemmat voivat keskustella perheen kanssa avoimesti kulttuurisista eroavaisuuksista, mutta joitakin asioita ei ymmärretä yrityksistä huolimatta. Haasteita luultavasti vähentäisi jos tietämystä kulttuurien erilaisista piirteistä lisättäisiin. Tuloksista ei selviä, ovatko varaisovanhemmat kokeneet kult-

tuurien erilaisuuteen liittyviä haasteita suhteen alkuvaiheessa vai koko suhteen ajan. Myöskään siitä ei ole tietoa kuinka paljon he ovat saaneet perehdytystä kulttuureista varaisovanhemmiksi ryhtyessään. Haasteita on oletettavasti enemmän suhteen alussa, kun ollaan perheen kanssa tutustumisvaiheessa. Varaisovanhemmuuden alkumetreillä tiedosta ja ohjeista olisi eniten hyötyä, mutta tietämystä asiasta voidaan lisätä myöhemminkin. Itäranta-Lindqvist (2009, 48) toteaa opinnäytetyössään, että vakaumuksen ja kulttuurin kunnioitus toteutuu parhaiten, kun luottamusta on riittävästi ja avoimuus lisääntyy. Silloin asioista voidaan ja uskalletaan puhua suoraan (Itäranta-Lindqvist 2009, 48).

Varaisovanhemmat voivat auttaa toiminnallaan maahanmuuttajaperheitä sopeutumaan yhteiskuntaan ja he tarjoavat perheille myös konkreettista apua esimerkiksi kyyditsemällä paikasta toiseen, auttamalla arjen askareissa ja esimerkiksi täyttämällä yhdessä lomakkeita. Toiminta voi edistää myös maahanmuuttajaperheen kielen oppimista ja sitä kautta suomeen koutoutumista. Varaisovanhemmuuden avulla voidaan edullisesti tukea ja auttaa maahanmuuttajaperheitä ja ennaltaehkäistä ongelmia. Varaisovanhemmuus on siten hyvä esimerkki perheen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä.

7.2 Varaisovanhemmuuden merkitys

Varaisovanhemmuus on merkityksellinen ihmissuhde varaisovanhemmille ja se muistuttaa paljon suomalaisten isovanhempien ja lastenlasten välistä suhdetta. Maahanmuuttajaperheistä tulee varaisovanhemmille läheisiä vuosien mittaan. Välittäminen tulee esille varaisovanhempien myönteisesti sävyttyneistä kertomuksista ja siitä miten yhteistä aikaa vietetään lasten ja perheiden kanssa. Varaisovanhemmuuteen liittyvät samanlaiset lainalaisuudet kuin muihinkin ihmissuhteisiin. Se alkaa, kehittyy, muuttuu vuosien mittaan ja loppuu aikanaan. Ihmissuhteet herättävät monenlaisia tunteita ilosta suruun ja huolenaiheisiin, niin tekee myös vapaaehtoinen varaisovanhemmuus.

Varaisovanhempänä voi antaa paljon maahanmuuttajaperheille ja samaan aikaan varaisovanhempi saa myös itse paljon. Varaisovanhemmuus herättää tunteita laidasta laitaan. Eniten on ilon tunteita, mutta joskus varaisovanhempi kokee myös huolta perheen puolesta. Kokemus, että voi auttaa omalla toiminnallaan, tekee vapaaehtoisesta varaisovanhemmuudesta palkitsevaa. Hyvää mieltä tuottaa myös, kun varaisovanhempi hyväksytään perheeseen ja kun hän

huomaa lapsien odottavan yhteisiä tapaamisia. Eli varaisovanhemmuus tuo lisää sisältöä ja merkitystä varaisovanhempien elämään ja sitä kuvailtiin elämän ”suolaksi”.

Varaisovanhemmuus on mahdollisuus auttaa lähimmäistä omien voimavarojen mukaan. Suurilla ikäluokilla on hyvät edellytykset auttaa nuorempia sukupolvia, koska heidän taloudellinen tilanne on yleensä vakaa ja terveydentila on sellainen, että he pärjäävät itse ilman apua (Haavio-Mannila 2009, 120). Terveempänä elettyjen elinvuosien määrä on lisääntynyt ja isovanhemmilla ja lapsenlapsilla on siten mahdollisuus viettää enemmän yhteistä aikaa (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 295). Isovanhemmat antavat usein lapsille ja lapsenlapsille taloudellista tukea, mutta kokevat, että ajan antaminen ja henkinen tuki ovat kuitenkin tärkein avun muoto (Wilska 2010, 30). Henkinen tuki ja läsnä oleminen ovat myös varaisovanhempien kokemuksen mukaan tärkeää maahanmuuttajaperheiden kanssa yhdessä ollessa.

Varaisovanhemmuudella on fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista merkitystä varaisovanhempien elämään. Maahanmuuttajaperheiden kanssa toimiminen lisää sosiaalisuutta ja toiminnallisuutta ja sitä kautta lisää varaisovanhempien psyykkistä hyvinvointia. Isovanhemmuudessa sukupolvien välisen vuorovaikutuksen kuvataan olevan molemminpuolista ja isovanhemmat kokevat hyötyvänsä sukupolvien välisistä suhteista (Nurmi ym. 2014, 298). Samoin kokevat Kainuun piiri ry:n varaisovanhemmat. Tulosten perusteella varaisovanhemmat kokevat saavansa suhteesta maahanmuuttajaperheeseen enemmän kuin itse antavat.

Taustatiedoista selviää, että varaisovanhemmat tapaavat maahanmuuttajaperheitä sekä omassa kodissaan että perheiden kotona. Lisäksi he saattavat käydä lasten kanssa lastentapahtumissa, kaupungilla, pizzeriassa ja elokuvissa. Monenlaisen tekemisen joukosta varaisovanhemmuuden parhaiksi hetkiksi mainittiin kuitenkin arkisia yhdessäolon ja yhdessä tekemisen kokemuksia, kuten uiminen mökillä, perunamuusin tekemisen opettaminen ja verhon pituuden mittaaminen kankaan ostoja varten. Varaisovanhemmuus ei tarvitse hienoja puitteita, vaan arkiset ja kotoiset ympäristöt luovat parhaat muistot yhteisistä hetkistä. Pääkaupunkiseudulla toimivat sijaisovanhemmat tekivät lasten kanssa samantapaisia asioita, kuten tutustuivat luontoon, mökkeilivät, laittoivat ruokaa, kalastivat ja kävivät erilaisissa tapahtumissa. Läheisyys, yhdessäolo ja yhteiset kokemukset olivat tapaamisten parasta antia. (Itäranta-Lindqvist 2009, 37, 39.) Mielenkiintoista olisi kuulla vastaavasti, millaisia olisivat maahanmuuttajaperheiden mielestä parhaat hetket varaisovanhempien kanssa.

Sosiaaliset suhteet ovat ikäihmisten hyvän elämänlaadun kannalta tärkeä tekijä. Jos ikäihminen kokee itsensä yksinäiseksi, se voi huonontaa selvästi hänen elämänlaatua (Nurmi ym. 2014, 299). Myöhäisellä ystävyysuhteiden luominen on vaikeampaa kuin aiemmin. Vapaaehtoistyö voi korvata ystävyysuhteiden vähyttä, jos suhteessa toteutuu molemminpuolinen myötäeläminen. (Nurmi ym. 2014, 301.) Lapsenlapset ovat isovanhemmille tärkeä hyvän olon lähde ja ihmissuhteet ylläpitävät hyväksi koettua terveydentilaa ja ehkäisevät masennusoireita. (Nurmi ym. 2014, 298). Läheisillä ihmissuhteilla on positiivinen merkitys ikäihmisen terveyden kannalta riippumatta siitä ovatko suhteet biologisia vai eivät. Vapaaehtoinen varaisovanhemmuus voi toimia terveyden edistäjänä, tarjoamalla mielekästä tekemistä myöhemmällä iällä.

Ihmisellä on tarve saada kokea fyysistä läheisyyttä ja olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Ilman läheisyyttä ja vuorovaikutusta ihminen voi kokea fyysistä yksinäisyyttä. Henkisessä yksinäisyydessä ihminen kokee, että elämästä puuttuu tarkoitus ja se on tyhjää. Sosiaalisessa yksinäisyydessä ihminen kokee olevansa sosiaalisten yhteisöjen ulkopuolella. (Nurmi ym. 2014, 299.) Varaisovanhemmuus voi olla yksi tapa vastata yksinäisyyteen, sillä varaisovanhemmuuteen sisältyy kaikkia edellä mainittuja elementtejä; läheisyyttä, sosiaalisuutta ja elämän merkityksen lisäämistä.

Eläkkeelle siirtyessä ihmisen sosiaalinen verkko monesti pienenee. Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset pienentävät myös osaltaan ikäihmisten sosiaalista piiriä. Muuttoliike vie perheitä kauemman sukulaisista ja uusperheet aiheuttavat yhteydenpidolle haasteita. Lisäksi nykyään perheissä on yhä vähemmän lapsia, tai ne ovat kokonaan lapsettomia. Sukupolvien väliselle vuorovaikutukselle on näiden muutosten myötä vähemmän mahdollisuuksia. (Nurmi ym. 2014, 299 - 300.) Varaisovanhemmuus voi tuoda sukupolvia yhteen ja auttaa ikäihmisiä ja perheitä, joilla sosiaalinen verkosto on vähäinen.

Vapaaehtoistyö on ikäihmisillä yleinen sosiaalisen osallistumisen muoto ja harrastus. Vapaaehtoistyöllä on merkitystä sekä työn kohteelle että vapaaehtoistyön tekijälle. Kokemus, että voi auttaa muita, tuo lisää merkitystä vapaaehtoistyöntekijän elämään. (Nurmi ym. 2014, 293 - 294.) Opinnäytetyön tulosten mukaan myös varaisovanhemmat kokevat, että auttamalla maahanmuuttajaperheitä he saavat hyvää mieltä ja auttaminen tuo lisää merkitystä varaisovanhemman elämään. Niemen (2011, 69) mukaan vapaaehtoistyön tekeminen tuottaa iloa itselle samalla, kun voi auttaa muita. Molemmin puolinen ilo, auttamisen kokemus ja vastavuoroisuus motivoivat vapaaehtoistyöhön. MLL Kainuun piiri ry:n varaisovanhemmat

toivat myös kirjoituksissaan esille mahdollisuuden auttaa perheitä omalla toiminnallaan. Varaisovanhemmat kertoivat saavansa toiminnasta itselleen enemmän kuin kokivat antavansa ja varaisovanhemmudesta muodostui siten vastavuoroista ja palkitsevaa yhdessä olemista. Niemen (2011, 70) pro gradu -tutkielmassa lastensuojelun vapaaehtoiset tukiperheet kiintyvät pitkäaikaisen tukisuhteen myötä lapsiin ja heistä tulee kuin omia. Läheisyyden ja omaksi ottamisen tunteita voi aistia myös varaisovanhempien positiivisesti sävyttyneistä kirjoituksista. Lisäksi varaisovanhempia tavatessa he myös kertoivat lämpimään sävyyn tarinoita yhdessä perheiden kanssa vietetystä ajasta. Vapaaehtoistoiminnasta saatu positiivinen palaute kannustaa jatkamaan toimintaa. Sekä tukiperheistä että varaisovanhemmista on palkitsevaa nähdä lasten ilo ja tyytyväisyys, kun vietetään aikaa yhdessä. (Niemi 2011, 70.)

Vapaaehtoistyöhön osallistui vuonna 2009 alle kolmannes suomalaisista, eli 29%. Tilastokeskuksen mukaan vapaaehtoistyön suosio on pysynyt samalla tasolla vuosien 1999 – 2009 aikana. Miehet osallistuvat esimerkiksi urheiluseurojen, asuinalueyhdistysten, taloyhtiöiden, luonto- ja ympäristöyhdistysten vapaaehtoistyöhön. Naiset osallistuvat useammin esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden, maa- ja kotitalousalojen vapaaehtoistoimintaan ja koulun ja päiväkodin vanhempaintoimintaan. (Vapaaehtoistyöhön osallistuminen pysynyt ennallaan 2000-luvulla 2011.) Suurten ikäluokkien ajatellaan olevan yhteishenkeä kannattavia ja he ovat halukkaita toimimaan vapaaehtoistyössä, esimerkiksi humanitaarisissa avustustehtävissä. Suuret ikäluokat ovat omakohtaisesti nähneet sotavuosien jälkeen miten auttaminen voi tuottaa tulosta (Ijäs 2006, 83). Tässä valossa varaisovanhempien toiminen maahanmuuttajaperheiden hyväksi ja halu auttaa vapaaehtoisesti on hyvin ymmärrettävää. He ovat itse saattaneet nähdä miten toisten auttamisella on merkitystä ja haluavat nyt auttaa vuorollaan.

8 POHDINTA

Valitsin varaisovanhemmuuden opinnäytetyöni aiheeksi syksyllä 2013, kun lehtori Raila Arpala esitteli aiheen. Hän kertoi, että MLL Kainuun piiri ry oli toivonut opinnäytetyötä varaisovanhemmuudesta. Kävin vuoden 2013 joulukuussa keskustelemassa asiasta Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piirin ry:n toimistolla. Annoin aiheen kypsyä useamman kuukauden mielessä ja aloitin opinnäytetyön aiheanalyysin tekemisen keväällä 2014. Aihe rajattiin väljästi aiheanalyysissä ja työ esiteltiin ryhmälle aiheanalyysiseminaarissa huhtikuussa 2014. Samalla sain palautetta aiheen suunnitteluun ja kehittelyyn. Opinnäytetyösuunnitelman tekeminen ja tiedonhaku alkoivat heti aiheanalyysin hyväksymisen jälkeen ja jatkuivat kesällä ja syksyllä. Esittelin opinnäytetyösuunnitelman lokakuussa 2014. Sen jälkeen työn tekeminen jatkui varaisovanhempien tapaamisella ja 635-istunnon järjestämisellä. Aineiston analysointia, tulosten kirjoittamista ja opinnäytetyön raporttia tein talven ja kevään 2015 aikana. Varaisovanhempiana maahanmuuttajaperheessä -opinnäytetyö valmistui toukokuussa 2015.

Vapaaehtoisen varaisovanhemmuuden moniulotteisuus, ihmissuhteinen ja tunteinen on kiinnostanut minua opinnäytetyön aloittamisesta asti. Into ja kiinnostus aiheeseen ovat säilyneet koko prosessin ajan, vaikka työ on välillä ollut sivuroolissa muiden opiskelutöiden vuoksi. Aiheen kiinnostavuuteen on vaikuttanut lisäksi omakohtainen kokemus, joka liittyy läheisesti varaisovanhemmuuteen. Olen oman lapseni kautta ollut tavallaan varaisovanhempien kanssa tekemisissä, vaikka toimintaa ei ole kutsuttu välillämme varaisovanhemmuudeksi. Läheinen sukulaispariskunta on ollut jo pitkään lapselleni kuin isovanhemmat ja tapaamiset heidän kanssaan ovat olleet hyvin samankaltaisia ja yhtä läheisiä, kuin lapsen biologisen isovanhemman kanssa. Omakohtaisen kokemuksen vuoksi opinnäytetyöni aihe on tuntunut syvälliseltä ja tärkeältä.

Varaisovanhemmuutta toteutetaan sosiaalisena isovanhempiana monin tavoin, mutta harvinaisempaa on, että varaisovanhemmat toimivat vain yhden perheen kanssa. Sosiaalisessa isovanhemmuudessa kohteena ovat lapsiryhmät esimerkiksi kerhoissa, päiväkodeissa ja kouluissa. Toiminnan taustalla on useimmiten jokin kolmannen sektorin järjestö tai seurakunta, joiden toimintaan isovanhemmat osallistuvat. (Puumalainen 2008; Pilli 2010; Jääskeläinen 2013; Itäranta-Lindqvist 2009; Backman 2009.) MLL Kainuun piiri ry:n varaisovanhemmat ovat henkilökohtaisia isovanhempia maahanmuuttajaperheelle tai perheen lapsille. He tapaavat toisiaan useimmiten varaisovanhempien kotona. Suhteet muodostuvat henkilökohtaisina va-

raisovanhempina mielestäni sosiaalisia isovanhempia lämpimiksi ja läheisiksi ja siksi ne myös kestävät pitkään. Läheisyys sitoo varaisovanhempia ja perheitä yhteen ja yhdessä vietetty aika on merkityksellistä molemmille osapuolille.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin ryhmätapaamisessa 635-menetelmällä. Koin menetelmän hyväksi tavaksi kerätä aineistoa, vaikka menetelmä ei sopinut sellaisenaan opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteen täyttämiseen. Sovelsin menetelmää, jotta saisin haasteiden lisäksi selville varaisovanhemmuuteen liittyviä hyötyjä ja merkityksiä. Lisäsin 635-istuntoon kiertämään tyhjiä papereiden joukkoon kolme kysymystä, joihin varaisovanhemmat vastasivat istunnon aikana. Soveltaminen ei vaikuttanut aineiston keräämiseen, muutoin kuin haasteiden vähempänä määränä. Siitä huolimatta varaisovanhemmat tuottivat tekstiaineistoa istunnossa runsaasti. Ryhmätapaamisen ennalta mietitty aikabudjetti ei pitänyt, koska varaisovanhemmat tarvitsivat enemmän aikaa kirjoittamiseen, kuin 635-menetelmään olisi kuulunut. Koin kuitenkin tärkeämmäksi saada kaikki varaisovanhempien ajatukset paperille, kuin pitää tiukasti kiinni ennalta määritellystä aikataulusta. Menetelmän avulla saadaan esille henkilökohtaisia ja aitoja kokemuksia asioista, mutta mielenkiintoisia asioita voi jäädä kuitenkin selvittämättä, koska 635-istunnossa ei voi tehdä tarkentavia kysymyksiä. Huomasin, että kysymykset nousevat esille vasta aineiston käsittelyn yhteydessä. Joistakin asioista olisi ollut mielenkiintoista kysyä tarkennusta varaisovanhemmilta, mutta se ei ollut aineistonkeruumenetelmän vuoksi mahdollista.

Opinnäytetyön tavoitteet toteutuivat hyvin ja tulokset toivat esille monenlaisia varaisovanhemmuuden haasteita, hyötyjä ja merkityksiä. Tuloksia voidaan hyödyntää MLL:n Kainuun piiri ry:n varaisovanhempien tukemisessa ja varaisovanhempi-toiminnan edelleen kehittämässä. Opinnäytetyö antaa monipuolisen kuvan varaisovanhempiana toimimisesta maahanmuuttajaperheessä ja siitä millaisia asioita ja tunteita toimintaan liittyy. Varaisovanhempien omakohtaiset kokemukset ja esimerkit varaisovanhemmuudesta tuovat työhön syvyyttä.

Kajaanin ammattikorkeakoulun henkilökunta ja opiskelijat voivat hyödyntää työn tuloksia esimerkiksi projekteissa ja asiakastapaamisissa, joissa kohteena ovat lapset, ikäihmiset, isovanhemmat tai maahanmuuttajaperheet. Tuloksia voidaan hyödyntää myös isovanhemmuuteen liittyvissä asioissa, koska varaisovanhemmuus on hyvin lähellä isovanhemmuutta. Opinnäytetyön tuloksilla voidaan perustella varaisovanhemmuuden ja isovanhemmuuden merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykseen ja varaisovanhemmuus voidaan nähdä sekä perheen että varaisovanhemman terveyden edistäjänä.

Tässä opinnäytetyössä keskityttiin selvittämään varaisovanhempien kokemuksia varaisovanhemmudesta, sen haasteista hyödyistä ja merkityksestä. Työ ei käsittele maahanmuuttajaperheiden näkökulmaa asiasta ja siksi heidän kokemuksensa selvittäminen varaisovanhemmudesta on mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Tällöin molempien osapuolien näkemykset varaisovanhemmuden hyödyistä, haasteista ja merkityksestä saataisiin esille. Varaisovanhemmuutta voisi jatkossa selvittää tarkemmin myös kulttuurisesta näkökulmasta. Esimerkiksi miten varaisovanhempien ja maahanmuuttajaperheiden kulttuuriset erot vaikuttavat osapuolten välisiin ihmissuhteisiin, varaisovanhemmuden toteutumiseen ja miten kulttuurien erilaisuus kannattaisi huomioida toiminnassa.

Opinnäytetyön tulokset tuovat esille millaisissa asioissa varaisovanhemmat kaipaavat tukea ja mitä asioita he kokevat haasteellisiksi. Tulokset antavat suuntaa MLL:n Kainuun piiri ry:n varaisovanhempi-toiminnan edelleen kehittämiseksi. Varaisovanhemmudessa koettuihin haasteisiin voidaan keskittyä esimerkiksi varaisovanhempien vertaistapaamisissa ja tukea siten heidän jaksamista vapaaehtoistyössä. Tuloksista käy ilmi, että varaisovanhemmat tukevat maahanmuuttajaperheitä monin tavoin ja auttavat osaltaan yhteiskuntaan sopeutumisessa. Vapaaehtoistoiminnalla maahanmuuttajaperheiden parissa on suuri merkitys ja, koska toiminta on jatkunut pitkään, se koetaan perheissä varmasti tarpeelliseksi. Varaisovanhempien esille tuomia kokemuksia voidaan käyttää myös mahdollisten uusien varaisovanhempien perehdyttämisen tukena ja havainnollistamaan millaista on toimia varaisovanhempänä maahanmuuttajaperheen parissa. Seuraavaksi olen koonnut joitakin suosituksia, joiden pohjalta varaisovanhempi-toimintaa voidaan edelleen kehittää.

Tuleville varaisovanhemmille olisi hyvä antaa etukäteen perehdytystä perheen kulttuuriin, jos varaisovanhemmat toimivat maahanmuuttajaperheissä. Ellei perehdytystä anneta, varaisovanhemmille tulisi ohjata mistä löytää luotettavaa tietoa kyseisestä kulttuurista. Suhtautuminen erilaiseen kulttuuriin on avoimempaa ja tutustuminen on helpompaa jos varaisovanhempi on saanut ennalta jonkinlaista pohjatietoa kulttuurista ja siihen liittyvistä piirteistä. Avointa ja kiinnostunutta suhtautumista erilaisiin asioihin kannattaa korostaa molemmille osapuolille.

Kulttuurin lisäksi varaisovanhemmat tarvitsevat tietoa siitä, että oma rooli perheen kanssa muotoutuu hiljalleen ajan kanssa. Jokaisen varaisovanhemman rooli on erilainen, koska varaisovanhemmat ovat erilaisia ja maahanmuuttajaperheet ja heidän tarpeet poikkeavat toisistaan. Varaisovanhemmat tarvitsevat roolin selkiyttämiseksi ohjausta siitä, millaiset maahan-

muuttajaperheen asiat kuuluvat heille ja millaisiin asioihin ei kannata puuttua. Perheen muu tukiverkosto ja heidän antama apu kannattaa myös selvittää, silloin oman roolin löytäminen auttamisessa voi olla helpompaa. Varaisovanhempia tulee ohjeistaa mihin he voivat ottaa yhteyttä, jos he kohtaavat ongelmia tai haastavia tilanteita perheessä.

Vapaaehtoisena varaisovanhempiana toimimiseen voi liittyä riittämättömyyden tunnetta, ettei voi tehdä niin paljoa perheen eteen kuin haluaisi. Varaisovanhempia voidaan valmistella asiaan kertomalla, että riittämättömyyden tunne auttamisessa on tavallista, eikä sitä kannata ottaa liian raskaasti. Asiasta on hyvä puhua etukäteen, jotta varaisvanhemmat eivät uuvuttaisi itseään koettamalla tehdä kaikkea mahdollista. Jokaisella varaisovanhemmalla on oikeus auttaa omien voimavarojen ja tilanteen mukaan. Varaisovanhempi tekee sen minkä pystyy ja se riittää.

Varaisovanhemman tulee itse miettiä ja määritellä millä tavoin hän on valmis sitoutumaan toimintaan ja pitää johdonmukaisesti päätöksistään kiinni. Omista ajatuksista ja perheen toiveista kannattaa keskustella perheen kanssa. Näin varaisovanhempi-toiminnan pelisäännöt olisivat alusta alkaen selvät molemmille osapuolille. Pelisäännöt voidaan koota myös kirjallisesti. Tasapuolisuuden vuoksi sääntöjen laadinnassa kannattaa olla mukana kaikki kolme osapuolta; varaisovanhempi, maahanmuuttajaperhe ja MLL Kainuun piiri ry:n edustaja.

Uusille ja jo kokeneille varaisovanhemmille kannattaa järjestää yhteisiä kohtaamisia, jossa voi jutella varaisovanhemmuudesta ja siihen liittyvistä asioista. Käytännönläheisten kokemusten kuuleminen varaisovanhempiana toimineelta henkilöltä avartaa ja antaa varmuutta uuden varaisovanhemman toimintaan. Kokeneemmalta varaisovanhemmalta voi myös kysyä neuvoja esimerkiksi oman roolin löytämiseen ja miten kannattaa toimia erilaisissa tilanteissa. Vastavuoroisesti kokeneemmat varaisovanhemmat saattavat saada uusia virikkeitä tuoreemmilta varaisovanhemmilta.

8.1 Ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyön tekeminen on kehittänyt ammatillista osaamistani etenkin terveyden edistämisen osa-alueella. Työn tulokset auttavat ymmärtämään paremmin suvun ja sukupolvien merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä varaisovanhemmuuden merkitystä maahanmuuttajaperheen yhteiskuntaan sopeutumiseen. Luonteva sopeutuminen yhteiskuntaan edis-

tää perheen hyvinvointia, koska silloin perhe voi kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden kanssa. Varaisovanhemmuus edistää perheiden hyvinvoinnin lisäksi myös varaisovanhempien hyvinvointia, tarjoamalla heille mielekästä tekemistä ja mahdollisuuden auttaa omien voimavarojen mukaan. Toiminnan myötä varaisovanhemmat kokevat elämänsä merkityksellisemmäksi ja se tuo iloa elämään. Varaisovanhemmuus voi siten edistää ja ylläpitää yksilön, perheen ja yhteisön terveyttä ja toiminnasta hyötyvät sekä maahanmuuttajaperheet että varaisovanhemmat itse.

Kansalaisjärjestöissä toimiminen ja vapaaehtoistyössä mukana oleminen vaikuttavat moniin asioihin. Toiminnan myötä oma ajattelu muuttuu ja avartuu, lähiympäristön hyvinvointi paranee ja järjestöjen kautta voidaan muuttaa yhteiskuntaa. (Raninen, Raninen, Toni & Tornaeus 2007, 48.) Varaisovanhempien toiminta vaikuttaa yksittäisten perheiden hyvinvointiin, mutta hyötyä voidaan ajatella myös laajemmassa mittakaavassa, alueellisen hyvinvoinnin ja maahanmuuttajien hyvinvoinnin kannalta. Varaisovanhempien toiminta viestii maahanmuuttajayhteisöille, että heidät huomioidaan, heistä välitetään ja he ovat tärkeitä. Varaisovanhempien antama tuki ja apu perheille näkyvät luultavasti alueen sosiaali- ja terveydenhuollon pienempinä kustannuksina. Varaisovanhempien avustuksella perheet saavat tukea arjessa jaksamiseen ja mahdollisia ongelmia pystytään jo ennaltaehkäisemään. Varaisovanhempi-toiminnan taloudellista hyötyä yhteiskunnalle on kuitenkin vaikea todentaa ja mitata. Opinnäytetyön myötä olen ymmärtänyt paremmin kolmannen sektorin ja vapaaehtoistyön merkityksen terveydenhuollon rinnalla.

Sairaanhoitajan osaamiseen kuuluu osata tunnistaa ja ennakoida yksilön terveysongelmia ja -uhkia (Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon 2006, 65). Opinnäytetyön tekeminen auttaa minua huomioimaan ja ennakoimaan paremmin terveyden- ja sairaanhoitajan työssä sen millainen vaikutus perheen lähipiirillä ja suvulla voi olla ihmisen hyvinvointiin. Esimerkiksi jos perheellä ei ole tukiverkostoa ympärillä ja isovanhemmat puuttuvat, silloin vapaaehtoistyöllä voidaan tukea perheiden jaksamista. Varaisovanhemmat voivat olla korvaamassa puuttuvia biologisia sukulaissuhteita ja auttaa perheitä tarpeen mukaan. Lähipiirin tarjoamalla tuella ja sosiaalisuudella on merkitystä myös ikäihmisten hyvinvointiin. Varaisovanhempiana toiminen ja lasten kanssa oleminen voivat tuoda elämään virikkeitä ja mielekästä tekemistä ja vaikuttaa sitä kautta edullisesti hyvinvointiin.

Terveydenhoitajan on osattava toimia erilaisissa kulttuuriympäristöissä ja huomioitava erilaiset ryhmät kuten etniset ryhmät, nuorisokulttuurit ja maahanmuuttajat ja huomioitava muut-

tuva yhteiskunta. (Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon 2006, 89.) Maahanmuuttajat kuuluvat yhteiseen tulevaisuuteemme, joten heidän huomioiminen uudessa kotimaassa on tärkeää (Ijäs 2003, 113). Maahanmuuttajilla suku ja ystävät saattavat muuton vuoksi asua kaukana ja toisessa maassa. Uudessa asuinympäristössä tukiverkoston kartuttaminen voi olla vaikeaa. Terveydenhoitajan ammatilliseen osaamiseen kuuluu osata toimia terveyden edellytyksiä tukien ja sairauksia ennaltaehkäisevästi (Terveydenhoitajan ammatillisen osaamisen kuvaus 2014, 4). Terveydenhoitajan tulee osata kartoittaa asiakkaan tilanne kokonaisvaltaisesti ja tukiverkoston selvittäminen kuuluu osaksi sitä. Heikko tukiverkosto voi aiheuttaa uhkia perheen hyvinvoinnille ja terveydelle, koska perhe-elämän kuormitusta ei silloin voida jakaa muiden kanssa. Opinnäytetyön myötä osaan kiinnittää huomiota enemmän perheen lähipiiriin ja sen merkitykseen hyvinvoinnin kannalta. Osaan myös ottaa asian puheeksi terveydenhoitajana työskennellessä.

Opinnäytetyön tekeminen on kehittänyt ammatillisesti myös kokonaisuuden hallinnassa. Opinnäytetyö on ollut pitkä prosessi, jonka alussa työn lopputulos oli vielä epäselvä. Prosessin aikana olen oppinut luottamaan siihen, että ahkerasti työskentelemällä ja seuraamalla suunnitelmia, työ etenee ja muotoutuu näköiseksi. Välillä on tuntunut, että suunnassa on ollut haparointia, mutta yksi vaihe on vienyt kuitenkin aina seuraavaan. Aikatauluttaminen, organisointi- ja yhteistyötaidot ovat myös opinnäytetyön myötä kehittyneet. Työn aikana yhteydenpitoa ja tapaamisista sopimista on ollut useaan otteeseen ja aikatauluista on pitänyt pitää kiinni, vaikka suunnitelmat muuttuisivatkin. Yleensä työvaiheiden suunnitteluun ja toteuttamiseen on ollut hyvin aikaa, mutta välillä uusia suunnitelmia on pitänyt tehdä nopeastikin. Olen pitänyt yhteyttä opinnäytetyön aikana toimeksiantajan edustajien, ohjaavan ja koordinoivan opettajan, vertaisten, varaisovanhempien välillä. Heidän tiedottaminen ja ajan tasalla pitäminen on mielestäni ollut tärkeää ja siksi yhteydenpito on välillä ollut tiivistä. Toiminnan aikatauluttaminen on opettanut järjestelmällisyyttä ja sitä, että opinnäytetyölle on tärkeää luoda raamit, kuten aikataulu ja teoreettinen viitekehys, joiden sisällä työskentely kohti päämäärää onnistuu. Raamit antavat toisaalta väljyyttä toimimiseen, mutta toisaalta pitävät työn tiiviisti urillaan. Viikoittainen aikataulu on auttanut hahmottamaan mikä on opinnäytetyön seuraava työtehtävä ja arvioimaan sitä edistykö työ aikataulussa.

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Kun tutkimuksen kohteena on ihmisiä, täytyy huolehtia tarkoin tutkimuksen eettisyydestä. Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden yksityisyys ja oikeus pitää taata koko tutkimusprosessin ajan. Tiedonkeruun kohteena olevien henkilöiden tulee olla tietoisia tutkimuksen kuluista ja kaikista siihen liittyvistä asioista, tutkimustulosten käsittelytavasta ja niiden raportoinnista. Tutkittavilta henkilöiltä pyydetään kirjallinen suostumus heidän antaminen tietojen käyttämiseen opinnäytetyössä ja suostumus perustuu aina vapaaehtoisuuteen. (Opinnäytetyön eettiset suositukset.) Haastattelun aluksi tutkittaville tulee kertoa työn tarkoitus ja se miten aineistoa tullaan käsittelemään. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja kenen tahansa on oikeus keskeyttää haastattelu niin halutessaan. Haastattelun luottamuksellisuutta tulee myös korostaa ja kertoa, että saadut tiedot eivät mene muuhun tarkoitukseen kuin tähän tutkimukseen. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, 20.) Varaisovanhempien 635-istuntoa eli ryhmätapaamista voi rinnastaa haastatteluun eettisissä ja luottamuksellisissa asioissa. Varaisovanhemmille kerrottiin useaan otteeseen yhteydenpidon aikana mikä on opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite ja kuka hyötyy opinnäytetyön tuloksista. Lisäksi heille kerrottiin, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista ja, että he voivat missä tahansa vaiheessa kieltää osallistumisensa. Ryhmätapaamisessa, eli 635-istunnossa työn tarkoitus ja vapaaehtoisuus tuotiin jälleen esille ja varaisovanhemmat allekirjoittivat kirjalliset suostumukset opinnäytetyöhön osallistumisesta. Varaisovanhemmille annettiin kopiot suostumuslomakkeista.

Ryhmätapaamiseen, eli 635-istuntoon osallistuneiden varaisovanhempien henkilöllisyys on vain tekijän ja MLL Kainuun piiri ry:n tiedossa, eivätkä ulkopuoliset voi päätellä varaisovanhempien henkilöllisyyttä tutkimuksen tuloksista. Varaisovanhemmat käyttivät 635-istunnossa nimimerkkiä kirjoitusten yhteydessä ja taustatietolomakkeella, joten tekijäkään ei pysty yhdistämään kirjoituksia varaisovanhempien henkilötietoihin. Analyysin yhteydessä nimimerkit kulkivat mukana kirjainsymbolin muodossa ja vastauksia verrattiin ja yhdistettiin joissakin kohdissa varaisovanhempien antamiin taustatietoihin. Taustatietoja on lisäksi käytetty kuvaamaan opinnäytetyössä mukana olleita varaisovanhempia ryhmänä.

Tutkimuksen aineiston keruuta varten tarvitaan aina lupa organisaation johtajalta, jonka asiakkaita tutkittavat ovat. Esimerkiksi sairaalassa ja terveyskeskuksessa luvan antava henkilö on yksikön osastonhoitaja tai sellaisen puuttuessa ylihoitaja. (Opinnäytetyön eettiset suositukset.)

set.) Opinnäytetyön aineoston keruuta varten pyysin tutkimusluvan MLL:n Kainuun piiri ry:n toiminnanjohtajalta Seija Karjalaiselta (LIITE 1).

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta arvioidaan aineiston laadun, aineiston analyysin ja tulosten esittämisen kautta (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 36 mukaan Patton 1990). Laadullinen tutkimus ei kuvaa todellisuutta sellaisenaan, vaan siihen vaikuttavat aina tutkijan tekemät rajaukset aineiston keruussa ja sen analysoinnissa. Kvalitatiivinen tutkimus on siten osittain tulkinnallinen ja tutkimuksen tekijän arvot, taidot, näkökulma ja oivalluskyky vaikuttavat aina jollakin tavoin lopputulokseen (Kiviniemi 2001, 71-72; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 36 mukaan Patton 1990.) Myös tässä opinnäytetyössä tekijän näkemys ja aiempi perehtyneisyys ovat osaltaan vaikuttaneet analysointiin ja työn tekemiseen. Olen pyrkinyt työskentelyssä objektiivisuuteen, mutta oma käsitykseni isovanhemmudesta, varaisovanhemmudesta ovat varmasti jollakin tavoin vaikuttaneet työhön. Mielikuvissani isovanhemmat ovat lapsenlapsille läheisiä ja merkityksellisiä ihmisiä ja heistä huokuu elämänviisautta ja tietoa. Sekä biologiset isovanhemmat että varaisovanhemmat pitävät lastenlapsia tärkeinä ja arvokkaina ja he ovat mielellään lasten ja perheiden arjessa mukana. Isovanhemmilla on tarjota rauhallista aikaa lapsille ja he pysähtyvät kuuntelemaan mitä lapsilla on kerrottavana. Isovanhemmat voivat toiminnallaan auttaa pienten lasten vanhempia elämän kiireisinä vuosina. Isovanhempien toimintaa voi mielestäni rinnastaa samankaltaisuuden vuoksi varaisovanhemmukseen. Edellä kuvatut mielikuvat isovanhemmista ovat voineet vaikuttaa siihen, että opinnäytetyön tuloksien positiivinen säilyttyneisyys ja läheisyyden merkitys on voinut korostua. Tuloksissa kerrotut asiat ja kokemukset ovat kuitenkin varaisovanhempien itsensä kirjoittamia, joten tuloksien luotettavuus ei kuitenkaan ole vähentynyt tekijän esiymmärryksen vuoksi.

Purkamisen ja analyysin luotettavuutta ja paikkansapitävyyttä tulee pohtia työtä tehdessä. Tutkijan täytyy miettiä miten lähellä pelkistettyjen ja luokiteltujen lausumien sanoma on alkuperäistä ja miten syvällisesti haastattelun tuloksia voidaan analysoida. (Hirsjärvi ym. 2000, 20). Haasteena sisällönanalyysissa on onnistua pelkistämään aineistoa niin, että aineisto kuvaa tutkimuksen kohdetta mahdollisimman totuudenmukaisesti (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 36. mukaan Patton 1990). Olen pyrkinyt alkuperäisten ilmausten pelkistämisessä säilyttämään ilmausten sanoman mahdollisimman samanlaisena ja olen harkinnut tarkoin sanojen muuttamista. Mahdollisuuksien mukaan alkuperäinen ilmaus on säilytetty sellaisenaan, tai sitä on lyhennetty jättämällä vähemmän merkityksellisiä sanoja pois. Analyysia tehdessä palasin useita kertoja alkuperäiseen tekstiaineistoon. Hain sillä varmistusta siitä, että olen ymmärtä-

nyt analysoitavat asiat juuri niin kuin varaisovanhempi on ne tarkoittanut. Etenkin pelkistettyjen ilmaisujen ryhmittelyssä alkuperäisen kontekstin merkitys korostui ja hain tekstiaineistosta perusteita luokittelulle. Käsinkirjoitettu teksti on aina yksilöllistä ja eri ihmisten käsialat vaihtelevat suuresti. Käsinkirjoitetun tekstin lukemisessa on riski ymmärtää väärin sanoja tai asioita. Joissakin kohdissa alkuperäistä tekstiaineistoa jouduin miettimään mitä sanaa ja mitä asiaa varaisovanhempi on kirjoittamallaan tarkoittanut. Oikean sanan päättelemiseksi piti tarkastella sanaan liittyvää asiayhteyttä ja verrata kirjoitusasua muihin saman henkilön kirjoituksiin.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella siirrettävyyden kautta, eli missä määrin työn tulokset olisivat siirrettävissä muuhun tutkimusympäristöön (Kankkunen 2003, 198). Tämän opinnäytetyön tulokset eivät ole täysin siirrettävissä toiseen tutkimusympäristöön, sillä tutkimuskohteena ovat ihmiset ja heidän yksilölliset kokemukset varaisovanhemmudesta. Opinnäytetyön kohdehenkilöitä vaihtamalla varaisovanhemmuuden haasteet, hyödyt ja merkitykset saattaisivat poiketa alkuperäisestä. Eri kohdehenkilöt toisivat esille erilaisia asioita varaisovanhemmuudesta, sillä jokaisen kokemukset ovat yksilöllisiä. Uskon kuitenkin, että jos opinnäytetyö toistettaisiin, tuloksissa olisi myös paljon samankaltaisuutta esimerkiksi koetuissa haasteissa ja merkityksissä.

Laadullisessa työssä tuloksia ei pyritä yleistämään, vaan aiheesta tuodaan esille olennaisimmat asiat. Laadullisessa työssä tulosten luotettavuuteen vaikuttaa olennaisesti tarkka ja totuuden mukainen selostus työn vaiheista ja etenemisestä. Tarkka kuvaus tekee tutkimuksen tuloksista myös ymmärrettäviä ja selkeitä. (Hirsjärvi ym. 2009, 232; Tuomi ym. 2013, 140.) Aineiston ja tulosten välisen yhteyden kuvaaminen on yksi osa työn luotettavuutta ja siitä käytetään nimitystä uskottavuus. Uskottavuus edellyttää analyysin etenemisen tarkkaa ja totuudenmukaista kuvaamista lukijalle. (Kankkunen ym. 2013, 198.) Olen pyrkinyt lisäämään työn luotettavuutta kertomalla tarkasti opinnäytetyön jokaisesta vaiheesta, varsinkin aineiston keräämisestä ja aineiston analysoinnista. Suorat lainaukset ja taulukoinnit, joista näkyy alkuperäisteksti, auttavat lukijaa havainnoimaan aineiston keräämisen polkua (Kankkunen ym. 2013, 198). Luotettavuuden lisäämiseksi olen liittänyt työhön esimerkin aineiston analysoinnista (LIITE 7) ja laittanut tulosten yhteyteen runsaasti suoria lainauksia varaisovanhempien alkuperäisistä kirjoituksista. Lainaukset olen pyrkinyt valitsemaan niin, ettei niiden perusteella voi päätellä opinnäytetyöhön osallistuneita varaisovanhempia.

LÄHTEET

Alaraatikka, T. 2013. Perhetoiminnan päällikkö. MLL Kainuun piiri ry. Henkilökohtainen tiedonanto 3.12.2013.

Alhainen, H. 2010. Vaikuttamista lapsen parhaaksi Kainuussa. Mannerheimin lastensuojeluliiton Kainuun piiri 60-vuotta. Kajaani: MLL Kainuun piiri.

Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon. 2006. Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, keskeiset opinnot ja vähimmäisopintopisteet. Opetusministeriön työryhmämuis-tioita ja selvityksiä. 2006:24. Viitattu 27.9.2014.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/tr24.pdf>

Arajärvi, T. 1995. Hyvä isovanhemmuus. 2. painos. Porvoo: WSOY.

Backman, I. 2009. Varamummot lasten ja perheiden tukena. Laurea ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö. Viitattu 1.10.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200903301825>

Burns, N., & Grove, SK. 1997. The practice of nursing research. Conduct, critique & utilization. 3. painos. W.B. Philadelphia: Saunders Company.

Eloranta, K. 1986. Nominaaliryhmäteknikat ja strukturoitu ryhmätyö. 2. painos. Julkishal-linnon julkaisusarja N:o 2/1986 B. Tampereen yliopisto. Tampere: Hallintotieteiden laitos.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin I, metodin valinta ja aineostonkeruu: virik-keitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Haavio-Mannila, E., Majamaa, K., Tanskanen, A., Hämäläinen, H., Karisto, A., Rotkirch, A. & Roos, JP. 2009. Sukupolvien ketju. Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 107. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Historia. n.d. Tietoa MLL:sta. Mannerheimin lastensuojeluliitto ry. Viitattu 27.8.2014.
<http://www.mll.fi/mll/historia/>

Ijäs, K. 2003. Sukupuu. Avain oman elämän ja perheen ymmärtämiseen. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Ijäs, K. 2006. Ikääntyvän ihmissuhteet. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Itäranta-Lindqvist, E. 2009. Yhteiskunnallisen isovanhemmuuden merkitys maahanmuuttajaperheille ja vapaaehtoisille toimijoille. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö. Viitattu 23.3.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200912097490>

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Aaltola, J., Valli, R. (toim.). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2003. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. toim. Janhonen, S., Nikkonen, M. 2., uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Jääskeläinen, J. 2013. SUKUPOLVET KOHTAVAT: Varamummi- ja varaukkitoiminnan kehittäminen Leppävirrälle. Diakonia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Pieksämäki. Opinnäytetyö. Viitattu 1.10.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305066568>

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Karjalainen, S. 2013. Toiminnanjohtaja. MLL Kainuun piiri ry. Henkilökohtainen tiedonanto 3.12.2013.

Karjalainen, S. 2014. Toiminnanjohtaja. MLL Kainuun piiri ry. Sähköpostiviesti 15.9.2014.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Aaltola, J., Valli, R. (toim.). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kumpula, S. 2010. Isovanhemmuuden merkitys korostuu. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen. Fågel, S., Rotkirch, A., Soderling, I. (toim.). Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi.

Kylämummit- ja vaarit. n.d. Vanhempainnetti. MLL. Viitattu 21.9.2014.
<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kylamummit/>

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11 (1), 6.

Laru, S., Oulasmaa, M. & Saloheimo, A. 2010. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen. Fågel, S., Rotkirch, A. & Soderling, I. (toim.). Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi.

Liuski-Ursin, S. 2014a. MLL Kainuun piiri ry. Sähköpostiviesti 18.9.2014.

Liuski-Ursin, S. 2014b. MLL Kainuun piiri ry. Sähköpostiviesti 23.9.2014.

Liuski-Ursin, S. 2014c. MLL Kainuun piiri ry. Henkilökohtainen tiedonanto 3.11.2014.

Miettinen, A. n.d. Maahanmuuttajat. Tilastotietoa. Väestöliitto. Viitattu 29.9.2014.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/

MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia. n.d. Tietoa MLL:sta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry. Viitattu 2.11.2014. <http://www.mll.fi/mll/>

MLL:n suunta 2014. n.d. Tietoa MLL:sta. Strategia. Mannerheimin lastensuojeluliitto ry. Viitattu 27.8.2014. <http://www.mll.fi/mll/strategia/>

Moilanen, P. & Räihä, P. 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Aaltola, J., Valli, R. (toim.). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Niemi, O. 2011. Tukea perheeltä perheelle: Tukiperhetoiminnan tarkastelua lastensuojelun vapaaehtoistyönä tukiperheiden näkökulmasta tukiperhekyselyn pohjalta. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu –tutkielma.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21267>

- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Opinnäytetyön eettiset suositukset. n.d. Opinnäytetyöpakki. Opinnäytetyöprosessi. SoTeLi. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.9.2014. <http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Opinnaytetyoprosessi/SoTeLi/Opinnaytetyoprosessi/Eettiset-suositukset?contentid=fefdc47f-072f-40749f360ac442a155a7&refreshTree=0#Opinn%C3%A4ytet%C3%B6iden%20eettisyys%20ja%20lupak%C3%A4yt%C3%A4nt%C3%B6>
- Opinnäytetyön lopullinen palautus. n.d. Opinnäytetyöpakki. Opinnäytetyöprosessi. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Viitattu 13.9.2014. <http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Opinnaytetyoprosessi/SoTeLi/Opinnaytetyoprosessi/Prosessi/Palautus>
- Organisaatio. n.d. Tietoa MLL:sta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry. Viitattu 8.10.2014. <http://www.mll.fi/mll/organisaatio/>
- Paikallisyhdistykset. n.d. Tietoa MLL:sta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry. Viitattu 8.10.2014. <http://www.mll.fi/paikallisyhdistykset/>
- Patton, M. Q. 1990. Qualitative evaluation and research methods. Newbury Park: Sage Publications.
- Varaisovanhemmuudesta iloa isoille ja pienille: Kylämummi ja –vaari -toiminnan käynnistäminen Seinäjoella, 2010. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 2.11.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010120216755>
- Puumalainen, S. 2008. Rakkautta, aikaa ja kokemusta: Ikääntyneiden kokemuksia varaisovanhemmuudesta. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 30.10.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200812294593>
- Raninen, A., Raninen, T., Toni, I. & Tornaesus, G. 2007. Mathildan muodonmuutos: Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan uudet kasvot. Helsinki: WSOY
- Rantala, I. 2001. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Aaltola, J., Valli, R. (toim.). Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Rautio, M-L. 2011. Lasten ajatuksia isovanhempien roolista sukupolvien ketjussa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 12.2.2015.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011121918851>
- Rotkirch, A. Söderling, I. Fågel, S. 2010. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Fågel, S., Rotkirch, A. & Soderling, I. (toim.). Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi.
- Rotkirch, A., Fagel, S. 2010. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Fågel, S., Rotkirch, A. & Soderling, I. (toim.). Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi.
- Söderling, I. 2010. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Fågel, S., Rotkirch, A. & Soderling, I. (toim.). Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi.
- Tillikka, L., Suutarla, A. & Kankkonen, M. 2003 - 2006. Iloa Isovanhemmuuteen: Työkirja isovanhemmille ja vanhemmille. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Viitattu 2.10.2014.
http://www.mindrepression.fi/JKK_IsovanhemmuusTK_pieni.pdf
- Terveydenhoitajan ammatillisen osaamisen kuvaus: Terveydenhoitajakoulutuksesta valmistuvien osaamisalueet, tavoitteet ja keskeiset sisällöt. 2014. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.5.2015. www.metropolia.fi/terveydenhoitotyö
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Varaisovanhemmat. 2014. Mannerheimin lastensuojeluliitto, Kainuun piiri ry. Viitattu 27.8.2014. <http://kainuunpiiri.mll.fi/perheille/varaisovanhemmat/>
- Vapaaehtoistyöhön osallistuminen pysynyt ennallaan 2000-luvulla. 2011. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 19.5.2015. http://stat.fi/til/akay/2009/04/akay_2009_04_2011-09-16_tie_001_fi.html
- Weber, R. P. 1990. Basic content analysis. California: Sage Publications.
- Wilska, T-A. 2010. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Fågel, S., Rotkirch, A. & Soderling, I. (toim.). Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi.

Yhteistyökumppanit ja tukijat. n.d. Mannerheimin lastensuojeluliitto, Kainuun piiri ry. Viitattu 15.5.2015. <http://kainuunpiiri.mll.fi/yhteistyokumppanit-ja-tukijat/>

TUTKIMUSLUPA

Hyväksyn, että Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry:n varaisovanhemmilta saa kerätä tietoja Varaisovanhempana maahanmuuttajaperheessä -opinnäytetyötä varten. Kyseiset tiedot kerätään vain tätä opinnäytetyötä varten, eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. Kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Valmis opinnäytetyö julkaistaan sähköisessä Theseus -julkaisuarkistossa.

Allekirjoituksellani Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry:n edustajana annan luvan Varaisovanhempana maahanmuuttajaperheessä – opinnäytetyön te-kemiselle ja tietojen keräämiselle varaisovanhemmilta.

Allekirjoitus

Päivämäärä ja paikka

Nimenselvennys

Allekirjoitettu ja alkuperäinen tutkimuslupa jää opinnäytetyön tekijän haltuun ja kopio allekirjoitetusta tutkimusluvasta annetaan Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry:n edustajalle.

SUOSTUMUSASIAKIRJA

Minulle on kerrottu Varaisovanhempana maahanmuuttajaperheessä –opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite. Opinnäytetyön tilaaja on Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry ja opinnäytetyön tekijä on terveydenhoitajaopiskelija Johanna Palo-Parkkinen, Kajaanin ammattikorkeakoulusta. Olen tietoinen valmiin opinnäytetyön julkaisemisesta sähköisessä Theseus –julkaisuarkistossa. Ymmärrän, että osallistuminen opinnäytetyöhön on vapaaehtoista ja voin milloin tahansa keskeyttää osallistumisen, ilmoittamalla siitä opinnäytetyön tekijälle.

Suostun opinnäytetyön tutkimushenkilöksi ja hyväksyn, että antamiani tietoja käytetään opinnäytetyön aineistona. Kyseiset tiedot kerätään vain tätä opinnäytetyötä varten, eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. Kaikkia tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja niin, ettei tutkittavan henkilöllisyys selviä ulkopuolisille.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumisen Varaisovanhempana maahanmuuttajaperheessä -opinnäytetyöhön ja suostun opinnäytetyön vapaaehtoiseksi tutkimushenkilöksi.

Allekirjoitus

Päivämäärä ja paikka

Nimenselvennys

Allekirjoitettu ja alkuperäinen suostumusasiakirja jää opinnäytetyön tekijän haltuun ja kopio allekirjoitetusta suostumusasiakirjasta annetaan tutkimushenkilölle.

Tiedote opinnäytetyöstä

16.10.2014

Olen Johanna Palo-Parkkinen ja opiskelen kolmatta vuotta terveydenhoitajaksi Kajaanin ammattikorkeakoulussa. Teen parhaillaan tutkintoon kuuluvaa opinnäytetyötä, jonka aihe on varaisovanhempna maahanmuuttajaperheessä. Työn tilaajana toimii Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry:n, joka on järjestänyt varaisovanhemmuis -toimintaa Kajaanissa jo vuodesta 2008 saakka. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja kuvailla vapaaehtoisen varaisovanhemmuisuuden merkitystä, hyötyjä ja haasteita kajaanilaisissa maahanmuuttajaperheissä, varaisovanhempien näkökulmasta. Lisäksi selvitän työn avulla varaisovanhemmuisuuden motiiveja ja perheen poikkeavan kulttuuritaustan vaikutuksia varaisovanhempna toimimiseen.

Osallistamalla opinnäytetyöhön varaisovanhemmat voivat tuoda julki arvokkaita kokemuksia varaisovanhemmuisuudesta maahanmuuttajaperheessä, kertoa mitä toiminta varaisovanhempna antaa itselle ja millaisia ovat varaisovanhemmuisuuden haasteet. Toivon opinnäytetyön tuovan esille myös sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja sitä miten kulttuuriperintöä siirretään tuleville sukupolville.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kainuun piiri ry toivoo opinnäytetyön dokumentoivan varaisovanhemmuis -toimintaa paikallisesti ja kertovan varaisovanhemmuisuuden merkityksestä. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kai-

Kuva: www.pixabay.com

nuun piiri ry voi tulosten avulla kehittää varaisovanhemmuis -toimintaa ja tukea paremmin vapaaehtoisena toimivia maahanmuuttajaperheiden varaisovanhempia. Tuloksia voidaan hyödyntää myös mahdollisten uusien varaisovanhempien perehdyttämisessä tulevaisuudessa.

Toivon saavani opinnäytetyön tutkimushenkilöiksi kuusi (6) varaisovanhempna toimivaa tai toiminutta henkilöä. Varaisovanhempien kanssa järjestetään yhteinen ryhmätapaaminen, jossa tietojen kerääminen tapahtuu 635 -menetelmän avulla. 635 -menetelmässä aineiston keruuseen käytetään kirjoittamista ja ryhmän kanssa ollaan vuorovaikutuksessa kirjoitusten välityksellä. Menetelmä sopii kaikille, eikä vaadi kirjoittamiseen erikoistaitoja. 635 -istunnon ajankohta on arviolta joulukuussa 2014. Kerättyä aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja siten, ettei tutkittavien henkilöllisyys selviä ulkopuolisille. Valmis opinnäytetyö julkaistaan sähköisenä Theseus -julkaisuarkistossa toukokuussa 2015, josta se on julkisesti luettavissa. Työn valmistumisen jälkeen tutkimusaineisto hävitetään asianmukaisesti.

Opinnäytetyön tutkimushenkilöksi osallistuminen on vapaaehtoista ja voitte halutessanne kieltäytyä osallistumasta. Tutkimushenkilö voi missä tahansa vaiheessa peruuttaa osallistumisensa, ilmoittamalla siitä opinnäytetyön tekijälle. Tutkimushenkilöksi suostumisesta allekirjoitetaan erillinen suostumuslomake 635 -menetelmän yhteydessä. Tämänkin jälkeen tutkittava voi halutessaan peruuttaa osallistumisensa.

Varaisovanhemmuus on arvokasta sukupolvia yhdistävää vapaaehtoistyötä, jonka merkityksen taltioiminen on mielestäni tärkeää. Olen erittäin kiinnostunut kuulemaan varaisovanhempien kokemuksia ja ajatuksia varaisovanhemmuudesta maahanmuuttajaperheissä. Lisätietoja opinnäytetyöstä voi kysyä opinnäytetyön tekijältä.

Toivottavasti nähdään uudestaan ryhmätapaamisen merkeissä!

Syysterveisin:

Johanna Palo-Parkkinen
xxxxxxjohannapp@kamk.fi
P. 050 xxxx xxx

Varaisovanhemman taustatiedot

1. Toimin varaisovanhempana: (ympyröi toinen vaihtoehtoista ja kirjoita lasten lukumäärä):

a. Vain perheen lapselle / lapsille. Lasten lukumäärä _____

b. Koko perheelle. Lasten lukumäärä perheessä _____

2. Montako aikuista / vanhempaa / huoltajaa maahanmuuttajaperheessä on lasten lisäksi?

3. Mistä maasta perhe on tullut Suomeen?

4. Montako vuotta perhe on asunut Suomessa?

5. Toimin varaisovanhempana: (ympyröi oikea vaihtoehto)

a. yksin

b. yhdessä toisen henkilön kanssa

6. Montako vuotta olette toimineet varaisovanhempana kyseiselle perheelle / lapsille?

7. Kuinka monta kertaa kuukaudessa tapaatte maahanmuuttajaperhettä / -lapsia?

8. Tapaamme maahanmuuttajaperheen kotona: (ympyröi sopivin vaihtoehto):

a. aina

b. yleensä

c. silloin tällöin

d. ei koskaan

9. Tapaamme varaisovanhemman kotona: (ympyröi oikea vaihtoehto):

- a. aina
- b. yleensä
- c. silloin tällöin
- d. ei koskaan

10. Tapaamme jossain muualla: (ympyröi oikea vaihtoehto):

- a. aina
- b. yleensä
- c. silloin tällöin
- d. ei koskaan

11. Jos tapaamme muualla, niin missä?

12. Tapaamiset ovat kestoaltaan yleensä noin _____ tuntia ja _____ minuuttia

13. Vanhemmat ovat tapaamisissa mukana: (ympyröi oikea vaihtoehto):

- a. aina
- b. yleensä
- c. silloin tällöin
- d. ei koskaan

14. Syntymävuotesi _____

15. Minulla (ympyröi oikea vaihtoehto ja kirjoita mahdollisten lastenlasten lukumäärä):

- a. **on** _____ lastenlasta (biologisia tai adoption kautta)
- b. **ei ole** lapsenlapsia

16. Käytän opinnäytetyön 635-istunnossa nimimerkkiä:

Kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Kiitos vastauksistasi!

635-istunnon tehtävänanto

9.12.2014

Mieti **kolme erilaista haastetta**, joita olet kohdannut **toimiessa varisovanhempana maahanmuuttajaperheessä**. Kirjoita kukin haaste omalle tyhjälle paperille, sivun yläreunaan otsikoksi. Alapuolelle tulee jäädä tilaa kirjoittamiseen. Kuvaile haastetta useammalla sanalla, jotta se on helposti ymmärrettävä. Kirjoita mahdollisimman selkeällä käsialalla.

1. Millä tavoin maahanmuuttajaperheet hyötyvät mielestäsi varaisovanhemmudesta?

2. Mitä varaisovanhempana toimiminen antaa itselle?

3. Kerro varaisovanhemmuuden parhaista hetkistä?

Esimerkki aineiston analysoinnista

LIITE 7

Miten varaisovanhemmat suhtautuvat perheenjäsenten välisiin ristiriitatilanteisiin?

Haaste 1: Perheenjäsenten keskinäiset ristiriidat S

1. Jos vain mahdollista, en ota kantaa koko asiaan S	1. Jos mahdollista en ota kantaa S
2. Kysyn asiantuntijan apua (esim MLL), jos pakko valita puoli S	2. Kysyn asiantuntijan apua jos pitää valita puoli S
3. Perheestä vaistoaa, jos jotakin erimielisyyttä T	3. Perheestä vaistoaa erimielisyydet T
4. Heidän kulttuurissaan ei ilmeisesti paljon keskustella T	4. Heidän kulttuurissaan ei ilmeisesti keskustella paljon T
5. Jos lasten asioissa ongelmaa, yritän kertoa omia kokemuksiani, että ristiriitoja tulee ja miten olen itse niistä selvinnyt T	5. Kerron omia kokemuksiani, että ristiriitoja tulee ja miten olen niistä selvinnyt T
6. Toki kerron esim. perheneuvolan ja sos. työntekijän palveluista T	6. Kerron perheneuvolan ja sos. työntekijän palveluista T
7. Ristiriitatilanteessa vaikea selvittää G	7. Vaikea selvittää ristiriitatilanteessa G
8. perheessä oli avioero ... Heillä oli periaatteellisia ongelmia, joista en ole puhunut äidin kanssa G	8. En ole jutellut äidin kanssa avioeroon liittyvistä ongelmista G
9. Perheessä oli avioero ... vaikeudet ja ristiriita oli havaittavissa G	9. Vaikeudet ja ristiriita oli havaittavissa G
10. Yksinhuoltajaäiti pienen lapsen kanssa, eipä siinä paljoa ristiriitoja, muita kuin kasvatuksellisia K	10. Yksinhuoltajaäidillä ei juurikaan ristiriitoja, paitsi kasvatuksellisia K

1. Ei ota kantaa, ei ota puheeksi

1S, 7G, 8G

1. Jos mahdollista en ota kantaa S
7. Vaikea selvittää ristiriitatilanteessa G
8. En ole jutellut äidin kanssa avioeroon liittyvistä ongelmista G

2. Kertoo omista kokemuksista

5T

5. Kerron omia kokemuksiani, että ristiriitoja tulee ja miten olen niistä selvinnyt T

3. Kertoo palveluista

6T

6. Kerron perheneuvolan ja sos. työntekijän palveluista T

4. Kysyy asiantuntijan apua tarvittaessa

2S

2. Kysyn asiantuntijan apua jos pitää valita puoli S

5. Huomaa ristiriidat

3T, 4T, 9G

3. Perheestä vaistoaa erimielisyydet T
4. Heidän kulttuurissaan ei ilmeisesti paljon keskustella T
9. Vaikeudet ja ristiriita oli havaittavissa G

6. Ei ristiriitoja

10K

10. Yksinhuoltajaäidillä ei juurikaan ristiriitoja, paitsi kasvatuksellisia K

Auttava suhtautuminen
2, 3, 4

Neutraali suhtautuminen
1, 5

Ei ristiriitoja
6